

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
DOMENIUL: SOCIOLOGIE**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**DIMENSIUNI VALORICE ȘI SOCIALE ALE DELINCVENȚEI JUVENILE.
ROLUL SISTEMULUI DE PROBAȚIUNE ÎN RECONFIGURAREA ATITUDINAL-
COMPORTAMENTALĂ A MINORILOR CARE AU COMIS INFRAȚIUNI**

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. MARIA ROTH**

**AUTOR:
OXANA ȘARGAROVSKI**

CLUJ-NAPOCA

2015

CUPRINSUL LUCRĂRII:

INTRODUCERE.....	1
1. Considerații preliminare.....	1
2. Motivația alegerii temei	2
3. Noutatea, actualitatea și importanța temei	4
4. Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a studiului	7
5. Designul studiului. Scopul, obiectivele, interogațiile și ipotezele cercetării	11
6. Prezentarea metodologiei de cercetare.....	13
7. Populația, cadrele temporale și spațiale ale cercetării	15
8. Modalitatea accesării, prelucrării datelor și a interpretării rezultatelor	16
9. Considerații etice privind studiul efectuat	18
10. Structura tezei	19
CAPITOLUL I. DIMENSIUNI CONCEPTUALE.....	21
1.1. Aspecte definitorii ale noțiunii de delincvență juvenilă	22
1.2. Fundamente teoretice ale domeniului delincvenței juvenile.....	32
1.3. Componenta atitudinal-valorică și dezvoltarea sistemului axiologic la minori.....	38
1.4. Modele explicative ale atitudinilor antisociale la minori.....	41
1.4.1. Factori individuali: biologici și psihologici	50
1.4.2. Factori psiho-sociali.....	53
1.4.2.1. Particularități ale climatului familial în dezvoltarea comportamentului infracțional la minori.....	53
1.4.2.2. Randamentul școlar și comportamentul infracțional în cazul minorilor.....	79
1.4.2.3. Grupul de prieteni – factor predispozant în inițierea conduitelor delincvente la minori	81
1.4.2.4. Consumul mass-media și dezvoltarea atitudinilor proinfracționale.....	85
1.4.2.5. Dinamica proceselor sociale și impactul asupra minorilor	87
1.5. Secțiune aplicativă. Cercetare 1: Factori determinanți ai comportamentului infracțional în rândul minorilor – rezultate ale analizei referatelor de evaluare prezentențială și ale studiilor de caz ..	94
1.6. Concluzii.....	134
CAPITOLUL II. CONTEXT JURIDIC ȘI PUNITIV ÎN DELINCVENȚA JUVENILĂ.....	135
2.1. Devianță. Act punitiv – necesitate și funcții	137
2.2. Detenția – elemente de cultură penitenciară	140
2.2.1. Restructurări ale sistemului axiologic în mediul penitenciar.....	145
2.3. Sistemul sancționator al minorilor care au comis infracțiuni	150
2.3.1. Pedepse aplicate delincvenților juvenili. Origini și referințe.....	150
2.3.2. Reforme și perspective în sistemul de justiție juvenilă. Justiția restaurativă.....	156
2.4. Cadre legislative privind sancționarea minorului delincvent în România	178
2.4.1. Minorul care a săvârșit o faptă penală și nu răspunde penal.....	182
2.4.2. Minorul care a comis o faptă prevăzută de legea penală și răspunde penal	185
2.5. Secțiune aplicativă. Cercetare 2: Metode și activități întreprinse în scopul reconfigurării valorice în penitenciar și percepții ale participanților la proces	199
2.5.1. Investigarea atitudinilor minorilor nedelincvenți din ciclul gimnazial.....	217
2.5.2. Explorarea percepției minorilor delincvenți din centrul de reeducare. Comparație cu minorii nedelincvenți	220
2.5.3. Rezultatele chestionării tinerilor deținuți în penitenciar	228
2.5.4. Percepția deținuților	232
2.5.5. Interviuri cu educatorii.....	235

2.6. Concluzii	236
----------------------	-----

CAPITOLUL III. PROBAȚIUNEA CA INSTITUȚIE EXECUȚIONAL-PENALĂ ȘI MECANISM DE CONTROL-REGLAJ SOCIAL ÎN RÂNDUL MINORILOR DELINCVENȚI FAȚĂ DE CARE S-AU DISPUS MĂSURI EDUCATIVE.....	238
3.1. Probațiunea. Definiție, istoric, reglementări internaționale	238
3.2. Instituția probațiunii în România – istoric, dezvoltare și consolidare organizațională.....	240
3.2.1. Elemente primare de probațiune	240
3.2.2 Sistemul de probațiune propriu-zis din România.....	241
3.3. Managementul de caz. Facilitare/capacitare comunitară și schimbare socială.....	250
3.3.1. Resursa umană în probațiune – agent al schimbării.....	260
3.4. Secțiune aplicativă. Cercetare 3: Procesualitatea și finalitatea intervenției în probațiune – indicatori de calitate	261
3.4.1. Prelucrarea datelor statistice, în funcție de volumul și complexitatea activității de probațiune.....	265
3.4.2. Analiza ratei de recidivă și a evoluției riscului de recidivă	267
3.4.3. Reducerea costurilor asociate executării sancțiunilor și măsurilor penale	270
3.4.4. Asumarea săvârșirii faptei – analiză comparativă între minorii delincvenți și persoanele majore, condamnate la pedepse neprivative de libertate	272
3.4.5. Feed-back-ul beneficiarilor probațiunii, al colaboratorilor și al studenților	273
3.4.6. Percepția conducerii/personalului de probațiune privitoare la activitatea instituției	278
IV.6. Concluzii.....	282

CAPITOLUL IV. FINALITATEA ACTIVITĂȚII DE PROBAȚIUNE. REZULTATELE INTERVENȚIEI ȘI ALE CERCETĂRILOR ÎNTREPRINSE.....	283
4.1. Studii anterioare, europene și autohtone, corelate cu dimensiunile cercetării	283
4.2. Secțiune aplicativă. Cercetare 4: Reconfigurarea sistemului cognitiv-comportamental al minorilor delincvenți, sub impactul intervenției probațiunii	289
4.3. Predicția conduitei delincvente juvenile și prevenirea recidivei.....	309
4.4. Concluziile activității de cercetare și de intervenție	315

CONCLUZII FINALE ȘI PROPUNERI.....	317
Concluziile cercetărilor și propuneri.....	317
Indicarea limitelor rezultatelor obținute.....	345

Bibliografie	347
Anexe.....	364

- Anexa 1 – Dimensiunile analizei de conținut a documentelor – referate de evaluare presentențială
- Anexa 2 – Dimensiuni de analiză a studiilor de caz
- Anexa 3 – Chestionar privind reprezentările atitudinale ale minorilor față de infraționalitate – aplicat minorilor nedelinvenți și minorilor/tinerilor delincvenți (în centru educativ și în penitenciar)
- Anexa 4 – Dimensiunile ghidului de interviu cu deținuții și cu educatorii în penitenciar
- Anexa 5 – Dimensiunile studiului dosarelor în penitenciar
- Anexa 6 – Grilă de evaluare a unei organizații
- Anexa 7 – Chestionar administrat colaboratorilor serviciului de probațiune (judecători, primărie, poliție, alte instituții)
- Anexa 8 – Chestionar adresat consilierilor de probațiune
- Anexa 9 – Chestionar adresat studenților

Anexa 10 – Grile de observație în urmărirea transformărilor atitudinale și comportamentale evolutive la minorii beneficiari ai programelor de consiliere în cadrul serviciului de probațiune

Cuvinte-cheie:

Delincvență juvenilă, atitudine proinfrațională, factori de risc, infracțiune, probațiune, practici corecționale, penitenciar, centru educativ și de detenție, justiție restaurativă, măsuri educative și de intervenție.

Relevanța socială a temei referitoare la intervenția sistemului de probațiune în reconfigurarea atitudinal-comportamentală a minorilor delincvenți

Problema infracționalității minorilor este una de permanent interes, ce suscită preocuparea cercetătorului și face necesară regândirea fenomenului, cu noi accente și viziuni, în acord cu specificul societății românești și cu tendințele internaționale actuale privind activitățile de prevenție, intervenție, dar și strategiile de monitorizare în perspectivă.

După cum evidențiază anuarele statistice ale României¹ din ultimii ani, se constată o dimensiune semnificativă a fenomenului delincvenței juvenile, din totalul de 232.659 de persoane care au comis infracțiuni, în anul 2006, 14.783 fiind săvârșite de minori, dintre care 14.292 cu vârsta cuprinsă între 14 și 17 ani, iar 491 – de către minori până în 14 ani. În anul 2007, se aflau condamnate definitiv în penitenciare 26.443 persoane (majori, minori și tineri) și în centre de reeducare – un număr de 212 de minori, iar în anul 2008 – un număr de 23.100 de persoane erau deținute în penitenciar și 163 de minori în centrele de reeducare.

Statisticile penale, întocmite între anii 2010-2014, de reprezentanții Direcției Naționale de Probațiune², relevă faptul că, în perioada prezentă au fost întocmite, de către serviciile de probațiune, referate de evaluare pentru un număr de 24.159 de minori care au comis infracțiuni³. Totodată, potrivit art. 481 alin. 1 din Codul de Procedură Penală al României din 1969, între anii 2010-2013, serviciile de probațiune au participat la 2.515 ședințe de ascultare sau confruntare a minorilor învinuiți sau inculpați, care nu au împlinit vârsta de 16 ani. Numărul de participări ale serviciilor de probațiune la judecarea cauzelor privind infracțiuni săvârșite de minori, în baza art. 484, alin. 2 din Codul de Procedură Penală al României din 1969, este de 333, în același interval de referință. În anul 2014, sistemul de probațiune înregistra un număr de 1727 de minori față de care s-au dispus măsuri educative neprivative de libertate⁴ (stagiul de formare civică – 137; supraveghere – 492; consemnare la sfârșit de săptămână – 99; asistare zilnică – 488, ca măsură autonomă (377) sau ce înlocuiește liberarea minorului dintr-un centru educativ/de detenție (111); liberare din centre

¹ Anuarul statistic al României – anii 2006-2008

² <http://www.just.ro/Sectiuni/Direc%C5%A3ii/Direc%C5%A3iadeProba%C5%A3iune/datestatisticeprobațiune/tabid/2466/Default.aspx>

³ Potrivit art. 482 din Codul de Procedură Penală al României din 1969, întocmirea referatului de evaluare era dispusă de către instanța de judecată (dacă acesta nu a fost solicitat facultativ de organele de urmărire penală) în toate cauzele cu inculpați minori; art. 116 din noul Cod Penal al României, intrat în vigoare la data de 01.02.2014, prevede faptul că acesta se întocmește în toate cazurile în care instanța dispune asupra măsurii educative ori asupra modificării sau încetării executării obligațiilor impuse. Această cifră (24.159) reprezintă, prin urmare, numărul total al minorilor, care au ajuns în sălile de judecată, în intervalul 2010-2014.

⁴ În baza Noului Cod Penal al României

educative/de detenție, cu dispunerea respectării unor obligații – 331), măsura educativă neprivativă a libertății supravegheate, activă în virtutea prevederilor art. 103 din Codul Penal din 1969 al României – 7 cazuri, precum și pedeapsa închisorii, cu suspendarea condiționată a executării acesteia sau sub control, în baza art. 110¹ din Codul Penal anterior – 173 cazuri.

În anul 2010, potrivit datelor Administrației Naționale a Penitenciarelor⁵, sistemul de detenție găzduia, în regim de maximă siguranță, un număr de 72 de tineri (dintre care 71 de gen masculin și 1 persoană de gen feminin), la regimul închis – 247 de tineri (236 bărbați, 11 femei) și 23 minori de gen masculin, la regimul semideschis – 674 de tineri (651 bărbați, 23 femei) și 90 de minori (86 băieți și 4 fete), iar la regim deschis – 59 de tineri (56 bărbați, 3 femei) și 8 minori de gen masculin. În secțiile de arest preventiv se afla un număr de 519 tineri (507 bărbați și 12 femei) și 121 de minori (115 băieți și 6 fete), iar la secțiunea de persoane care nu erau încă incluse într-un regim de deținere figura o cifră de 73 tineri (67 bărbați, 6 femei) și 30 minori de gen masculin. Între anii 2012-2014, în centrele de reeducare/educative/de detenție⁶ se aflau 1272 minori, cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani și 4575 de tineri, cu vârsta cuprinsă între 18 și 21 de ani.

După cum evidențiază dimensiunile fenomenului, se remarcă ponderea ridicată a delictelor comise de către minori în numărul total de acte penale înregistrate, actualitatea temei propuse pentru studiu fiind determinată, prin urmare, de:

- Dimensiunea fenomenului, care se impune prin: incidența sa, prin specificul, cât și prin consistența factorilor susținători, alimentată fiind de probleme socio-normative, economice, valorice trenante,
- Utilitatea accentuării particularităților comiterii de infracțiuni de către persoanele care fac parte din această categorie de vârstă,
- Necesitatea coordonării inițiativelor sociale și a actelor normative în domeniul delincvenței juvenile, în acord cu realitatea particulară constatată,
- Imperativul constituirii unui set coerent de metode și strategii, eficiente și funcționale în lucrul cu infractorii minori, pliate pe nevoile sociale și criminogene ale acestora și corelate cu gestionarea riscului de comitere a unor noi infracțiuni,
- Importanța consolidării capacității ocupaționale și funcționale a sistemului de probațiune, pentru a putea răspunde în mod adecvat și eficient problematicii minorilor delincvenți,

⁵ <http://anp.gov.ro/raport-de-activitate-anual>

⁶ Prin efectul intrării în vigoare, la data de 01.02.2014, a Legii nr. 254/2013, cu modificările și completările ulterioare, centrele de reeducare au fost reorganizate în centre educative, iar penitenciarele pentru minori și tineri – în centre de detenție.

- Utilitatea promovării/dezvoltării instituționale și a serviciilor menite să contribuie la gestionarea problematicii abordate, atât prin intermediul organismelor statale, cât și în sectorul nonguvernamental și în societatea civilă.

Din cele prezentate anterior, se concluzionează faptul că ariile de interes descrise sunt delimitate în sens larg sau specific/restrictiv de cadrul legislativ în vigoare. Astfel, o cercetare sociologică în contextul realității recente și actuale cu care România se confruntă este nu numai utilă, dar impune și inițierea de noi strategii concrete spre acțiuni și demersuri ample, caracterizate de tehnici și procedee viabile, în scopul prevenirii, stopării și diminuării ratei actelor delincvente juvenile, creând astfel posibilitatea inovării demersului de cercetare, dar și a celui aplicativ.

Cadrul conceptual teoretic și valoarea aplicativă a studiului

În ceea ce privește aria de cercetare a problemei investigate, se constată faptul că majoritatea studiilor întreprinse oferă, în general, imagini ale etiologiei delincvenței juvenile, fiind mai puțin axate pe latura practic-aplicativă, în vederea elaborării și implementării unor măsuri și programe eficiente de prevenire și combatere a fenomenului. Cercetările autohtone referitoare la impactul instituțiilor execuțional-penale neprivative de libertate, cum este cea a probațiunii, sunt limitate, astfel că studiul de față, orientat spre ilustrarea componentei atitudinal-valorice a minorilor care au transgresat normele penale își reclamă, cu atât mai mult, utilitatea.

Însemnătatea teoretică a studiului întreprins se regăsește în analiza fenomenului delincvenței juvenile, pornind de la caracterul axiologic al acestuia, sub aspect determinativ-comportamental, încadrat în raportul complex al factorilor de risc în ceea ce privește conduita infracțională, consecințele comiterii de fapte deviate la minori, culminând cu un discurs practic-argumentativ pro performare și aplicare eficientă a procedurilor și a strategiilor penale în domeniu.

Reperetele teoretice și metodologice cuprinse în cadrul lucrării își subliniază reciproc utilitatea, cu deosebire, în ariile de intervenție cu minorii, în inițierea de activități și programe bazate și pe eforturile mobilizate ale comunității, venind în sprijinul familiilor cu risc crescut de a nu-și putea împiedica propriii copii să se implice în activități infracționale. Luând în considerare implicațiile pe care domeniul în cauză le presupune, atât la nivel individual, cât și al grupurilor micro și macrosociale, consider că o inițiere în sfera axiologicului minorului delincvent, este destinată, de altfel și unui public neavizat, acesta având oportunitatea de a se apropia, într-o manieră

sintetică și ilustrativă, de problematica acestei categorii, abordată și înțeleasă, în multe cazuri, nediferențiat față de infraționalitatea în rândul persoanelor adulte.

Teza este constituită dintr-un **capitol introductiv**, urmat de patru capitole, împărțite fiecare în subcapitole bazate pe literatura de specialitate, dar și câte o secțiune practic-aplicativă de cercetare și intervenție, după care sunt prezentate concluziile și propunerile rezultate în urma studiului, limitele cercetării și partea de contribuție proprie la dezvoltarea domeniului științific studiat.

Primul capitol are menirea de a introduce dimensiunile conceptuale în problematica abordată, aspectele definitorii ale noțiunii de delincvență juvenilă, elementele de semnificație teoretică în domeniul studiat, componenta atitudinal-valorică și dezvoltarea sistemului axiologic la minori, determinat de factori individuali (biologici și psihologici) și factori psiho-sociali, precum: particularitățile climatului familial în dezvoltarea comportamentului infrațional la minori (climat familial conflictual, hiperoperator/abuziv, hiperpermisiv, neglijent-indiferent sau „laissez-faire – laissez-passer”, structura dezorganizată a familiei, divergența metodelor educative și lipsa de autoritate a părinților, antecedente infraționale prezente în familie, condiții de locuit și nivelul economic, comportamente adictive ale membrilor, fuga de acasă a copiilor – ca premisă a comportamentului delincent). Alți factori psihosociali analizați sunt: eșecul școlar, anturajul antisocial, consumul mass-media, dinamica proceselor sociale și impactul acestora asupra minorilor. O teorie aparte în explicarea conduitelor infraționale este și cea multifactorială, a plurideterminismului comportamental. Secțiunea aplicativă constă în realizarea unei cercetări privind factorii determinanți ai comportamentului infrațional în rândul minorilor, fiind interpretate rezultatele analizei referatelor de evaluare presentențială și ale studiilor de caz.

Capitolul al doilea prezintă contextul juridic și punitiv în delincvența juvenilă: necesitatea, funcțiile și scopurile actului sancționator, elemente de cultură penitenciară, deviații și restructurări ale sistemului axiologic în detenție. S-a realizat o expunere, pe larg, a pedepselor și a măsurilor aplicate delincvenților juvenili, de la origini, în sistemele punitive ale altor țări și cu precădere, după anii 1990, în România (minori care au săvârșit fapte penale și răspund/nu răspund penal), a fost trasată o direcție a reformelor și a perspectivelor în sistemul de justiție juvenilă: măsuri reparatorii, restaurative sau „prietenoase” în cauzele cu infractori minori. Secțiunea aplicativă ilustrează metodele și activitățile întreprinse în scopul reconfigurării valorice în penitenciar, fiind investigate atitudinile minorilor nedelincvenți din ciclul gimnazial, explorate percepțiile minorilor delincvenți dintr-un centru de reeducare, fiind chestionați tinerii deținuți în penitenciar și realizate interviuri cu educatorii din mediul de detenție.

Capitolul al treilea, intitulat „Probațiunea ca instituție execuțional-penală și mecanism de control-reglaj social în rândul minorilor delincvenți față de care s-au dispus măsuri educative”, definește și încadrează din punct de vedere istoric și al reglementărilor internaționale, sistemul de probațiune, cu accent pe dezvoltarea și consolidarea etapizată a acestuia în România. Se realizează o introducere a sintagmei „management de caz”, în contextul facilitării/capacității comunitare și al acțiunii sociale, cu accent pe resursa umană în probațiune, ca agent al schimbării. Secțiunea aplicativă vizează procesualitatea și finalitatea intervenției în probațiune, în funcție de indicatori de calitate, cercetările întreprinse constând în: prelucrarea datelor statistice, în funcție de volumul și complexitatea activității de probațiune, analiza ratei de recidivă și a evoluției riscului de recidivă, calculul reducerii costurilor asociate executării sancțiunilor și măsurilor penale, analiza comparativă, între minorii delincvenți și persoanele majore condamnate la pedepse neprivative de libertate, a asumării săvârșirii faptei, relevarea feed-back-ului beneficiarilor probațiunii, al colaboratorilor și al studenților, precum și a percepției conducerii/personalului de probațiune privitoare la activitatea instituției.

Capitolul patru edifică rezultatele integrative ale cercetărilor și ale intervențiilor întreprinse, în contextul studiilor anterioare (europene și autohtone), corelate cu dimensiunile cercetării. Secțiunea aplicativă exemplifică reconfigurarea sistemului cognitiv-comportamental al minorilor delincvenți, sub impactul intervenției probațiunii și realizează un model predictiv al prevenirii recidivei în conduita delincventă juvenilă.

La **finalul lucrării** sunt listate: bibliografia, având la bază suportul documentar, doctrinar-legislativ și aria de cercetare a temei, cuvintele-cheie ale lucrării și anexele.

Designul studiului

Scopul, obiectivele, interogațiile și ipotezele cercetării

Prezentul studiu își propune să surprindă rolul și influența determinantilor facilitatori și inhibitori ai schemelor atitudinal-comportamentale infracționale în rândul minorilor delincvenți, prin realizarea unei investigații sociologice, care să examineze impactul acestora asupra categoriei evaluate.

De asemenea, se va analiza modul și măsura în care ponderea și impactul acestor factori de risc pot fi diminuate ca urmare a implicării serviciului de probațiune (ca principală instituție execuțional-penală), dar și a altora cu aribuții în domeniu.

În vederea unei abordări comprehensive a raționamentului investigativ, s-a optat pentru configurarea succesiv-argumentativă, dinspre o analiză a determinanților fenomenului studiat, către înfățișarea formelor reacției sociale orientată spre copiii care au comis infracțiuni, sub aspect juridic-punitiv și de recuperare. Cu rol ilustrativ în cadrul discursului științific au fost inserate, în fazele determinante, rezultatele metodologiei de cercetare.

În elaborarea studiului, s-a apelat la două modalități de investigare a fenomenului abordat: analiza dinamică și analiza axiologică a acestuia. Vor fi urmărite, așadar, atât procesele ce determină „trecerea”, înfăptuirea actului infracțional și mecanismele interne ale acestuia, cât și valorizarea conduitei antisociale de către minorii delincvenți, realizându-se o apropiere de spectrul axiologic al acestora, aflați în diverse ipostaze juridice, din motive de sondare a factorilor de risc și a atitudinilor, sub aspectul directivității și al persistenței. Analiza evoluției atitudinale juvenile a fost continuată cu re poziționarea demersului în sfera preocupărilor generale, la care orice societate funcțională ar trebui să reflecteze, concluziile extrase găsimdu-și utilitatea în fundamentarea procesului de intervenție, specifică minorilor în activitatea serviciilor de probațiune.

Scopul cercetării este de a surprinde evoluția filosofiilor penale punitive, cu accent pe măsurile neprivative de libertate, aplicate minorilor, în cadrul factorilor specifici care le motivează conduita infracțională.

Obiectivele științifice:

- Conturarea unor modele explicative privind factorii de risc în conduita delincventă juvenilă,
- Ilustrarea tipologiei minorilor delincvenți, în funcție de factorii determinanți ai sistemului axiologic și pattern-ului comportamental, raportată la propria infracțiune și la transgresarea normelor sociale,
- Surprinderea măsurilor socio-juridice, aplicabile minorului aflat în conflict cu legea penală,
- Relevarea eficienței politicilor penale noncustodiale, în contextul legislativ anterior și actual și în perspectiva consolidării acestora, cu impact pe măsurile adoptate față de minorii sancționați penal,

- Analiza organizațională/funcțională a sistemului românesc de probațiune⁷ (influențat de condiționările contextului socio-economico-legislativ), cu accent pe misiunea/finalitatea instituției,
- Sondarea premiselor/direcțiilor de eficientizare ulterioară a sistemului de probațiune,
- Analiza rolului serviciului de probațiune în intervențiile specifice privind modelarea atitudinală a minorului delincvent.

Interogația generală care motivează demersul investigativ urmărește să surprindă care sunt factorii cauzali ai definițiilor atitudinale de atribuire favorabilă infraționalității cu care operează minorii în determinarea și justificarea propriilor conduite delincvente?

Ca **întrebare subsidiară** se conturează:

În ce măsură poate fi diminuată posibilitatea reiterării comportamentului infrațional de către minori, ca rezultat al intervențiilor ce vizează restructurări axiologice, în activitatea serviciilor de probațiune?

Ipotezele principale:

Se expune o relație cauzală semnificativă între determinanții atitudinali favorabili infraționalității și adoptarea de către minori a unei conduite delincvente.

Premisele atribuirii, de către minori, a unor semnificații neoportune actului infrațional sunt condiționate de gradul internalizării valorice, ca urmare a măsurilor sancționatorii educative și de intervenție pe care aceștia le parcurg.

Ipotezele derivate:

Măsurile neprivative de libertate, aplicabile minorilor, dovedesc o sporită eficiență, prin raportare la finalitate/costuri asociate, comparativ cu sancțiunile privative.

Corelativ cu reformarea filosofiei penale, se impune și reconsiderarea politicilor și serviciilor sociale, pentru asigurarea impactului implementării cadrelor normative.

Prezentarea metodologiei de cercetare

Având în vedere specificul multidisciplinar al lucrării (spațiu legislativ, politici și servicii socio-juridice, capacitate comunitară, psihologie cognitiv-comportamentală, asistență și economie socială, sociologie organizațională), semnificația termenilor cu care s-a operat (*devianță/control,*

⁷ Conform grilei de evaluare organizațională – Nicoleta Neamțu, *Managementul serviciilor de asistență socială*, Cap. 8, Editura Motiv, Cluj-Napoca, 2001, pp. 141-155

sistem axiologic, sancțiuni/funcții ale pedepsei, filosofie penală, justiție restaurativă și implicații pentru societate: eficiență, riscuri și schimbare socială, reintegrare socială, acțiuni comunitare etc.) s-a explicat la momentul utilizării lor, pentru o mai inteligibilă cursivitate a expunerii. Operaționalizarea conceptelor s-a realizat tot cursiv, prin segmentarea elementelor componente (variabile, indicatori etc.). De asemenea, știut fiind faptul că realitatea socială este constituită din structuri, forțe și condiții obiective, existente în afara conștiinței și voinței individului, dar și dintr-o componentă subiectivă, ce presupune faptul că oamenii nu se raportează în mod direct la mediul înconjurător, ci o fac prin intermediul construirii de simboluri, semnificații și interpretări, care, la rândul lor, nu sunt elemente pasive ale subiectivității, traducându-se în acte de conduită, pentru relevarea dimensiunii subiectiv-interpretative a realității sociale și a relației cu lumea obiectivă, au fost întrebuințate metode (de abordare, documentare, cercetare, prelucrare, interpretare și diagnoză a informațiilor) într-o manieră sociologică de tip calitativ și cantitativ. Selecția acestora a urmărit principiile relevanței, al adecvării și al fluenței discursului, fiind întreprinse, accesate, studiate, aplicate următoarele metode (regăsite în anexe):

Literatura de specialitate și referințele în domeniu (rapoarte de justiție, conferințe, workshop-uri, seminarii, inițiative și demersuri ale reformelor penale în justiția pentru minori, site-uri web, link-uri), privind ariile tematice care fac obiectul studiului.

Cadre socio-juridice și legislative relevante în domeniul studiat (în România, Republica Moldova, spațiul UE și ex-sovietic, anterior și de actualitate). Au fost investigate cadrele socio-juridice pliabile minorilor delincvenți din România, dar și din alte state (cu precădere, din Republica Moldova), în scopul de a surprinde, printr-un paralelism teoretic și metodologic, particularitățile specifice pe care le presupune problematica delincvenței juvenile în cadrul acestor țări, dar mai cu seamă, filosofia și finalitatea inițiativelor legislative și execuționale, adoptate în vederea diminuării fenomenului.

Date statistice reprezentative. În acest sens, au fost accesate anuarele, rapoartele, site-urile instituțiilor responsabile cu arhivarea și prelucrarea unor astfel de informații, pentru a surprinde incidența și prevalența fenomenului studiat.

Metoda interviului semi-structurat (cu instrumentul său specific – ghidul de interviu). Metodă prin excelență calitativă, care permite sondarea în profunzime a unor dimensiuni dificil de suprins prin intermediul unor instrumente standardizate, aceasta a fost utilizată în cercetarea 2, în incinta mediului penitenciar. S-a apelat la această opțiune pentru a nu induce subiecților impresia unui „fals dialog”, care s-ar fi instalat în condițiile aplicării unui test ori chestionar cu multiple

întrebări, având în vedere specificul mediului de detenție (formal, impus, controlat). Din acest considerent, populația penitenciară necesită o abordare cât mai apropiată de mediul social extern, spontan, firesc de interacțiune. Discuțiile cu personalul unor astfel de instituții au avut și ele un caracter informal, de intervizare și consultare.

În acest context, firește, că a fost utilizată simultan și *metoda observației* (instrument: grilă de observație), pentru a deduce aspecte relevante și din limbajul nonverbal: mimică, gestică, ținută corporală, reacții.

Tot din aceste motive, *metoda anchetei sociologice*, care a fost antrenată în cercetarea 2 și 3, a luat aspectul *unor instrumente (chestionare)* relativ reduse ca dimensiuni, axate strict pe componentele esențiale, semnificativ de surprins pentru conturarea tematicii abordate.

Metoda analizei de conținut a documentelor s-a folosit, prin categorizare conceptuală, în cercetarea 1 (studiul referatelor de evaluare prezentențială, întocmite minorilor între anii 2007-2015), în cercetarea 2 (studiul dosarelor de penitenciar ale deținuților tineri și al dosarelor programelor de reintegrare socială, derulate în penitenciar), în cercetarea 3 (studiul dosarelor de probațiune ale persoanelor minore și majore, aflate în supravegherea serviciului de probațiune) și în cercetarea 4 – în analiza programelor de consiliere individuală și de grup, derulate cu minorii beneficiari ai serviciilor probațiunii și a tuturor dosarelor de probațiune, întocmite în cadrul Serviciului de Probațiune Cluj între anii 2014-2015, potrivit sentințelor în care au fost dispuse măsuri educative, în conformitate cu noul Cod Penal.

Metoda studiului de caz (prin dimensiuni de analiză) a fost utilizată în cercetarea 1 și 4, pentru relevarea și ilustrarea obiectivelor cercetării, referitoare la conturarea unor modele explicative privind factorii de risc în conduita delincventă juvenilă și la rolul sistemului de probațiune în reconfigurarea atitudinal-comportamentală a categoriilor de beneficiari cărora se adresează, în mod special – a minorilor care au comis infracțiuni.

O instituție fiind definită ca un grup formal care se întrunește pentru a utiliza resursele și abilitățile colective în vederea îndeplinirii unui scop sau obiectiv comun⁸, s-a realizat evaluarea instituției probațiunii, potrivit *grilei de evaluare a unei organizații*.⁹

⁸ K. Krogsrud Miley, M. O'Melia, B. DuBois, *Practica asistenței sociale*, Cap. 10 – paragraful "Evaluarea organizațiilor", Editura Polirom, Iași, 2006, pp. 313-327

⁹ idem

Populația, cadrele temporale și spațiale ale cercetării

- **Minori și tineri (cu fapte comise în minorat) delincvenți:**
 - Un eșantion neprobabilistic de disponibilitate – 174 de minori evaluați presentențial (prin referate de evaluare) în cadrul Serviciului de Probațiune Gorj (între anii 2007-2011) și Cluj (între anii 2012-2015)
 - 30 minori, cu vârsta între 16-18 ani, din cadrul Centrului de Reeducare Buziași (anul 2010) – lot experimental disponibil
 - 17 tineri, cu vârsta cuprinsă între 19-22 de ani), condamnați în minorat și transferați în Penitenciarul nr. 8 din Tighina, singurul penitenciar din Transnistria, aflat în subordonarea Ministerului de Interne al Republicii Moldova (anul 2008) – lot disponibil
 - 17 tineri, cu vârsta cuprinsă între 19-22 de ani), condamnați în Penitenciarul Târgu Jiu (anul 2009) – lot disponibil
 - 15 studii de caz (11 din rândul minorilor evaluați presentențial și 4 dintre minorii cu care au fost derulate programe de consiliere în cadrul serviciului de probațiune)
- 18 minori nedelincvenți, cu vârsta cuprinsă între 14-16 ani, în clasele VIII-IX, școala gimnazială, raionul Căușeni, Republica Moldova (anul 2008) – lot de control
- Doi specialiști – educatori dintr-un penitenciar din România și Republica Moldova (anul 2008)
- 102 persoane majore condamnate, aflate în evidența Serviciului de Probațiune Cluj în anii 2013-2014, prin raportare la un număr de 117 de minori, evaluați presentențial, pentru relevarea asumării responsabilității infracțiunii
- 28 beneficiari ai probațiunii (persoane supravegheate din evidența Serviciului de Probațiune Cluj) – feed-back privind intervenția serviciului de probațiune – lot selectat în funcție de criteriul „rezultate semnificative în aria nevoilor socio-criminogene, în raport cu obiectivele stabilite” – anul 2014
- 25 beneficiari ai probațiunii – studiul evoluției riscului de recidivă (selecție dintre beneficiarii aflați în gestiunea autorului tezei, în ordine alfabetică: câte un beneficiar cu prima literă a numelui, corespondentă fiecărui simbol; în situația în care o literă nu se afla în evidență, erau selectați 2 subiecți cu prima literă corespondentă numelui) – anul 2014
- 82 de dosare de probațiune ale minorilor față de care s-au aplicat măsuri educative neprivative de libertate, în anii 2014 și 2015, Serviciul de Probațiune Cluj – eșantion total

- 82 de dosare de probațiune din evidențele Serviciului de Probațiune Cluj, în luna iulie 2015 – eșantion de disponibilitate (dosare aflate în gestiunea autorului tezei)
- Un număr total de 214 studenți chestionați, în ani terminali ai facultăților din care se recrutează personalul de probațiune (asistență socială, drept, pedagogie, psihologie, sociologie), masteranzi – “Asistența socială în spațiul justiției. Probațiune și mediere” din cadrul Universității “Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (noiembrie-decembrie 2014), în urma întrebării de control, fiind prelucrate un număr de 53 de chestionare – eșantion probabilistic de disponibilitate
- 50 de consilieri de probațiune din 20 de servicii de probațiune din România (noiembrie-decembrie 2014) – instrumentul s-a adresat celor 332 de consilieri de probațiune, în activitate la acea dată, fiind prelucrate toate răspunsurile primite
- 10 colaboratori ai Serviciului de Probațiune Cluj: judecători, polițiști, reprezentanți ai primăriei și ai altor instituții (județul Cluj, 2014) – lot de disponibilitate

Modalitatea accesării, prelucrării datelor și a interpretării rezultatelor

Locul și maniera aplicării metodelor de cercetare și al prelucrării/interpretării datelor

Metodele de culegere, de prelucrare și de interpretare a datelor s-au aplicat fie la sediul serviciilor de probațiune, al instituțiilor din comunitate (primărie, școală, poliție, penitenciar, centru educativ), la domiciliul minorilor, rudelor sau în locurile în care erau găsiți (pășuni, stâne etc.), la sediul facultăților (în cazul studenților), al serviciilor de probațiune (în cazul consilierilor de probațiune sau al instituțiilor partenere (în cazul colaboratorilor). Maniera aplicării a fost de tip direct, „față în față” sau prin autoadministrare.

Modalitatea de culegere/prelucrare a datelor

S-a utilizat atât maniera calitativă (analiza de conținut, studiul de caz), cât și cantitativă (tabele de date, sistemul Excel și programul statistic pentru științele sociale – SPSS) de prelucrare a datelor. Variabilele au fost analizate prin statistică descriptivă, comparativă, dar și inferențială; fiind de nivel nominal și ordinal, s-au folosit testele statistice asocierea – hi^2 și corelația – testul Spearman, dar și distribuția datelor în tabele de frecvențe.

Locul și tipul selecției

Un criteriu de alegere al subiecților investigați a fost reprezentat de facilitatea accesării datelor, prin urmare au fost analizate toate referatele de evaluare, întocmite de autorul tezei, în intervalul de referință și toate dosarele de probațiune din anii 2013-2015, aflate în gestiunea acestuia, dar și toate dosarele întocmite minorilor în Serviciul de Probațiune Cluj, între anii 2014-iulie 2015, ca urmare a aplicării unor măsuri educative, în conformitate cu noul Cod Penal.

În situația minorilor din centrul de reeducare, din școala gimnazială și al tinerilor din penitenciare, criteriul de selecție a fost cel al disponibilității cazurilor existente, care și-au dat acceptul participării la cercetarea întreprinsă.

În cazul celorlalte categorii de populație abordată, a fost utilizată selecția aleatoare, a proximității accesării datelor, pe baza acordului exprimat de subiecți.

Mediul de proveniență al subiecților este rural și urban, într-o măsură proporțională.

Considerații etice privind studiul efectuat

Valorile și principiile etice s-au subsumat, în principal, misiunii sociale a muncii în sistemul de probațiune, precum și rigorilor academice de elaborare a unei lucrări științifice. Activitatea în sistemul de probațiune se derulează într-un spațiu al valorilor, operaționalizarea cărora reprezintă un aspect important în actul profesional. Specificitatea probațiunii este conferită de accentuarea rolului comunitar al acesteia, cu privire la „protejarea publicului, evaluarea riscului și executarea eficientă a sancțiunilor”¹⁰.

Tuturor subiecților studiului le-au fost explicate, în prealabil: scopul cercetării, modul de utilizare al metodelor/instrumentelor, neaccesarea ori confidențialitatea/protejarea datelor personale, precum și a oricăror informații prin intermediul cărora subiecții ar putea fi identificați.

Accesarea/prelucrarea datelor și analiza/interpretarea rezultatelor s-a realizat cu respectarea principiilor demnității, integrității persoanei și al confidențialității.

¹⁰ Maria Marinela Mihăilă, Ion Copoeru, *Ghid pentru soluționarea dilemelor etice în serviciile de probațiune*, Ministerul Justiției, București, 2013, p. 11

Concluzii. Rezultatele demersului științific și ale cercetărilor efectuate

Capitolul I. Dimensiuni conceptuale

Rezultatele secțiunii 1 de cercetare

Din analiza de conținut a referatelor de evaluare se desprinde faptul că, la momentul comiterii faptei, 3,4% dintre minorii evaluați aveau vârsta cuprinsă între 8 și 13 ani, 8,6% – vârsta de 14 ani, 19,5% 1 – 15 ani, 25,9% – 16 ani și 42,6% – 17 ani. Infracțiunile în rândul minorilor sunt comise preponderent de băieți (93,7%), spre deosebire de fete, care sunt în procentaj de 6,3%. Când privește mediul de proveniență al minorilor evaluați, nu se observă diferențe semnificative, o ușoară tendință înregistrând-o minorii care provin din mediul urban – 55,17%, față de cei din mediul rural – 44,83%.

Într-o pondere însemnată (45%), minorii care au fost evaluați pentru că au comis o infracțiune, nu sunt la prima încălcare a legii. În ceea ce privește tipul faptelor penale comise, unii dintre minorii cuprinși în studiu au fost evaluați pentru mai mult de o infracțiune (constituind obiectul cauzei penale în curs, în afara celor comise anterior, deja amintite). La data evaluării, s-a constatat că 174 de minori au comis 35 de tipuri de infracțiuni, în număr total de 210 fapte penale. Un alt aspect important care reiese din analiză, este că minorii se orientează, cu precădere, spre infracțiuni cu caracter patrimonial (furturi – 121 și tâlhărie – 11), ceea ce reprezintă o prevalență de 62,85% din totalul actelor antisociale.

Referindu-ne la factorii psihologici, precipitatori ai conduitelor delincvente juvenile, se constată că, în cazul a 38% dintre cei 174 de minori evaluați prezentențial, această tipologie de factori are un aport însemnat în adoptarea conduitei infracționale.

Când privește factorii familiali, se observă că, dintre cei 174 de minori delincvenți investigați, 30% se confruntă cu probleme de neglijare, de neîndeplinire a funcțiilor familiale, cu o atitudine rece și indiferentă a părinților, în proporții egale (câte 15%) – cu situații conflictuale și de abuz (sub diferite forme: verbal, emoțional, fizic, sexual), certuri, hiperautoritate, 14% – cu un climat excesiv de permisiv, părinți care exercită o supraveghere deficitară, nefiind preocupați de copiii lor, lăsându-le acestora autonomia sau care, dimpotrivă, îi protejează prea mult, îndeplinindu-le, necritic, toate revendicările. Un procentaj de 9% dintre copiii care au comis infracțiuni sunt derutați ca urmare a stilurilor educaționale divergente, exercitate de către părinți și doar în cazul a 17% dintre minori nu se regăsesc probleme semnificative la nivelul climatului familial. Din rândul celor 174 de minori delincvenți evaluați, 34 provin din familii care au traversat experiența divorțului, 30 – pe cea a

abandonului din partea unuia sau a ambilor părinți ori din relații întâmplătoare ale mamelor, 27 provin din familii cu părinții separați sau din familii monoparentale, în cazul a 20 dintre aceștia – a decedat unul sau ambii părinți, 78 de minori provenind din relații de concubinaj ale părinților sau din familii cu un părinte vitreg, iar la 17 dintre ei li s-au aplicat măsuri de protecție specializată în instituții sociale. O categorie aparte este reprezentată de minorii care au devenit ei înșiși părinți (9 cazuri din 174), toți provenind, la rândul lor, din familii numeroase ori cu probleme diverse care conduc la o viață dezorganizată și implicit, la experiența parentalității precoce. Cât privește adoptarea unor tendințe de evadare dintr-un climat familial, perceput a fi problematic, 26% dintre minorii care au comis infracțiuni, cuprinși în studiu, au manifestat astfel de acte, fie sub forma plecării de acasă pentru perioade relativ mici de timp, fără a anunța unde se află, fie sub forma găzduirii la diverse rude ori prieteni ori au plecat, pentru perioade îndelungate de timp, în alte localități, întreținându-se din infracțiunile comise, călătorind cu trenul și cu alte mijloace de transport în comun, cu taxiul, adăpostindu-se în gări, blocuri în construcție, imobile nelocuite, hoteluri etc., fiind identificați și returnați în familie sau în instituțiile de protecție socială cu sprijinul poliției.

Un procentaj de 25% dintre minorii evaluați consumă alcool sau alte substanțe adictive, 10% dintre părinții și 1% dintre frații acestora consumă băuturi alcoolice în exces. Tot astfel, se remarcă faptul că un procentaj de 41% dintre minorii delincvenți practică jocuri, sub toate formele: jocuri la aparate mecanice, jocuri pe calculator, biliard, rummy, cărți, acestea având legătură directă sau indirectă cu comportamentul infracțional.

Se constată că, în cazul a 22% dintre minorii delincvenți, părinții lor au comis și ei infracțiuni, iar frații – în cazul a 13%. Doar în cazul a 20% dintre subiecți nu s-au înregistrat infracțiuni comise din partea vreunui membru de familie.

Din analiza referatelor de evaluare întocmite, rezultă faptul că o mare parte dintre minorii cuprinși în studiu se confruntă cu o situație educațională problematică, 78 dintre aceștia având rezultate școlare slabe și foarte slabe, absenteismul masiv fiind întâlnit în rândul a 94 de adolescenți, 43 dintre aceștia se confruntă cu situații de repetenție, 58 de minori au abandonat școala, iar 3 nu au parcurs nici o clasă din procesul instructiv-educativ. Așa cum se observă, peste jumătate dintre minorii delincvenți (67%) au prieteni cu preocupări neconstructive sau antisociale, comițând infracțiuni împreună.

Dintr-un număr de 174 de minori care au săvârșit infracțiuni, 82 trăiesc în condiții de sărăcie, familia având un nivel socio-economic redus, 50 dintre ei locuind în condiții locative

modeste sau precare, 26 domiciliază într-o zonă cu potențial delictogen, iar 35 provin din familii numeroase (4 copii și mai mult), cu condiții materiale insuficiente, raportate la numărul membrilor familiei.

Din analiza referatelor de evaluare psihosocială, mai reiese că, în cazul a 16% dintre minori, se poate deduce o legătură directă sau indirectă a uzului mass-media cu tendințele infracționale: infracțiunea este inspirată de la televizor, de pe internet sau realizată prin intermediul acestuia ori se întâlnesc situații în care atitudinile sunt modelate antisocial de emisiuni, filme cu influență agresivă, imorală etc.

Plecarea părinților în străinătate, locuirea în zone dezavantajate social, apartenența la comunități/minorități etnice reprezintă o altă dimensiune semnificativă pentru conduita delinventă (un procentaj de 25% din totalul de 174 de minori evaluați).

Rezultatele studiilor de caz

Studiu de caz 1

Parcursul comportamental al minorului relevă instalarea unui tipar infracțional solid, dificil a fi demontat sau restructurat prin intervenții instituționale ori ale mediului ulterior de suport. Un factor precipitator major îl reprezintă tulburările sale cognitiv-comportamentale și carențele educaționale semnificative, ce necesită investigații de specialitate, cu slabe posibilități de recuperare și dezvoltare/dobândire a abilităților necesare adoptării de conduite prosociale. Un alt factor precipitator se distinge a fi situația familială problematică și materială precară, minorul fiind de timpuriu instituționalizat.

Studiu de caz 2

În ceea ce privește evoluția minorului, în plan comportamental, se observă carențele de socializare acumulate de-a lungul timpului, din cauza neglijării și a adoptării unor conduite agresive și umilitoare din partea unor membri ai familiei. Aceste disfuncțiuni au condus la dezvoltarea de către acesta a unei structuri afectiv-emoționale fragile, ce îl determină să caute împlinirea nevoilor de valorizare prin afilierea la grupul de egali, fiind predispus la influențe nefavorabile și neglijarea studiilor școlare.

Studiu de caz 3

În ceea ce privește evoluția comportamentală a persoanei evaluate, se remarcă stările de tulburare deosebită pe care aceasta le-a traversat pe parcursul derulării evenimentelor conflictuale și violente din cadrul familiei, culminate cu situația în care minora a adoptat o reacție extremă, în vederea apărării mamei, adoptând o reacție necorespunzătoare, într-o situație critică.

Studiu de caz 4

Pe fondul climatului familial hiperpermisiv, minorul a manifestat un comportament permanent necorespunzător, caracterizat prin agresivitate verbală și atitudini de sfidare a regulilor valorizate în societate, înregistrând o evoluție negativă încă de la o vârstă timpurie. A debutat cu plecări de acasă, fără acordul părinților, rezultate slabe obținute la învățătură, continuând cu angrenarea în preocupări neconstructive și culminând cu implicarea în fapte cu caracter penal și abandonul cursurilor școlare. De asemenea, se remarcă schemele atitudinale și comportamentale pro-infracționale ale acestuia, ce constau în: dezvoltarea unui pattern de acțiune similar, în ceea ce privește premeditarea faptei, pregătirea condițiilor favorabile comiterii infracțiunii, desconsiderarea consecințelor faptelor sale.

Studiu de caz 5

În plan atitudinal, minorul nu acordă o importanță majoră oprobiului social la care este supus din cauza comportamentului său deviant. La nivel declarativ, el susține că nu se va mai angaja în astfel de comportamente, încercând să întărească cele afirmate cu o conduită favorabilă, însă fără progrese semnificative. Factorii asociați cu conduita delinventă sunt situația materială precară a familiei și structura dezorganizată a acesteia.

Studiu de caz 6

Minorul dispune de resurse: interne (renunțarea la consumul de droguri și la anturajul cu influențe nefavorabile, eforturile de redresare a situației școlare și parcurgerea unui program de consiliere psihologică), externe, la nivel familial (sprijinul moral și material al părinților) și instituțional (suport în recuperarea lacunelor educaționale și centrat pe problema consumului de droguri, din partea cadrelor didactice și a profesioniștilor în domeniu). Factorul asociat cu comportamentul infracțional este reprezentat de deruta minorului, ca urmare a stilurilor parentale disonante (hiperpermisiv/hiperautoritar).

Studiu de caz 7

Din analiza efectuată, se constată că inculpata a avut un traseu comportamental problematic, de la o vârstă precoce, pentru o perioadă considerabilă de timp, ca urmare a abandonării de către mamă, a neglijării din partea familiei tatălui, precum și a situației materiale și locative precare. Minora a abandonat studiile, s-a implicat într-o legătură de uniune consensuală cu o persoană care a comis infracțiuni, relație din care a rezultat un copil. Nedispunând de abilități prosoziale, aceasta a început să practice prostituția, ajungând să se implice și în comiterea de acte infracționale.

Studiu de caz 8

Condamnarea repetată a tatălui la pedepse privative de libertate și dificultatea supravegherii de către mamă au condus la adoptarea din partea minorului a unui comportament infracțional. Se remarcă fragilitatea menținerii, de către minor, a unei conduite încadrată între granițele regulilor valorizate în societate, având o frecvență slabă la orele de curs și o situație nefavorabilă la învățătură.

Studiu de caz 9

Din examinarea contextului particular al persoanei evaluate, prin prisma posibilităților sale de a se conforma normelor legale în vigoare, se constată persistența factorului de risc, reprezentat de dificultățile financiare majore și situația locativă precară cu care familia se confruntă, atât sub aspect favorizant al debutului infracțional, cât și al menținerii acestuia. Minorul a renunțat la studiile școlare, a început să consume droguri și a aderat la un anturaj cu preocupări antisociale cu care s-a implicat în comiterea de infracțiuni.

Studiu de caz 10

Problemele minorului au debutat într-un context familial și social (violență repetată și gravă, părăsirea spațiului domestic de către mamă) care au favorizat apariția și perpetuarea lor, acoperind o arie extinsă a tuturor componentelor semnificative de existență ale acestuia: abandonul studiilor școlare, însoțirea tatălui alcoolic în păstoria animalelor localnicilor, împărțind cu el condițiile vitrege ale unei asemenea îndeletniciri, căutarea de relații conflictuale/antisociale și influențabilitatea la acestea.

Studiu de caz 11

Insecuritatea climatului familial timpuriu, marcat de disfuncționalități majore, precum: consumul excesiv de alcool al tatălui și comportamentul său abuziv, problemele de sănătate ale mamei, lipsa veniturilor, privarea minorului de afecțiunea parentală, de necesitatea supravegherii și a preocupării pentru îngrijirea sa au condus la strategii adaptative, precum: devalorizarea figurii parentale, încercarea de soluționare autonomă a situațiilor problematice, prin tendințele de evadare din spațiul domestic, conturarea sentimentului de apreciere a libertății și a independenței personale, adoptarea unor preocupări necorespunzătoare (fumatul), carențarea capacității de fixare emoțională și atașament, derută afectivă și valorică. Toți factorii enumerați s-au accentuat în urma decesului părinților. Noua etapă de viață, în regim instituționalizat, a adus după sine sporirea elementelor cu influență negativă deja existente, cât și adăugarea a altora noi: aprofundarea sentimentului de însingurare și a imposibilității de raportare la o identitate familială, necesitatea adaptării continue la un nou statut și la formele de protecție socială stabilite, incapacitatea acceptării autorității formale, concretizată în tendințe spontane de rebeliune și evadare, abilități decizionale slab consolidate, construirea unei imagini de sine fragile, care determină nevoia unei validări personale constante, concretizată în legături de prietenie cu influență negativă și recurgerea la consumul de alcool, plătitudinea volitivă și a aspirațiilor de realizare ulterioară, concretizate în: situația școlară, aflată la limita promovabilității și lipsa posibilității de proiecție a planurilor de viitor, însușirea unor modele comportamentale negative, precum: acționarea în funcție de preferințele și gratificările obținute, reacții agresive la provocări tensionate și confruntări directe, tendința de a sustrage diferite lucruri, gestionarea neadecvată a componentei financiare, implicarea în acțiuni infracționale cu caracter patrimonial, relevând un simț nedevelopat al posesiei bunurilor, enumerându-se, în plus, întreruperea legăturii cu singura rudă, care a încercat stabilirea unor raporturi de referință familială, problemele de sănătate pe care le prezintă, precum și unul dintre factorii majori de risc, regăsit în cazul copiilor instituționalizați, ulterior împlinirii vârstei majoratului: necesitatea desistării de la serviciile de protecție socială și implicit, retragerea a numeroși factori protectivi ai unei conduite corespunzătoare.

Concluzia interpretării studiilor de caz

După cum reiese din analiza situației particulare a celor 11 minori cărora le-au fost întocmite, de către serviciul de probațiune, referate de evaluare presentențială pentru săvârșirea

unea sau mai multor infracțiuni, factorii care facilitează, precipită și întrețin definițiile favorabile acordate infracționalității și în consecință, implicarea într-un comportament deviant, de cele mai multe ori, nu apar și nu acționează în mod singular. Ei se întrepătrund, se condiționează și se influențează reciproc, ponderea și impactul fiecăruia dintre ei contribuind, în cele din urmă, la declanșarea conduitei delincvente juvenile.

Capitolul II. Context juridic și punitiv în delincvența juvenilă

Rezultatele secțiunii 2 de cercetare

Concluziile programelor aplicate

Programul “Reducerea riscului de recidivă după închisoare”

Persoanele condamnate s-au integrat în grupul de participanți, au contribuit la rezolvarea exercițiilor, manifestând interes în a dobândi cunoștințe noi și utile pentru sine, în scopul menținerii comportamentului pozitiv. Au dovedit preocupare pentru a-și dezvolta abilități prosociale, precum: autoevaluarea propriilor nevoi și probleme, cărora vor trebui să le facă față ulterior liberării, identificarea resurselor de care dispun și a aspectelor pozitive, utile în procesul de schimbare, conștientizarea motivelor personale, care au condus la comiterea infracțiunii, scuzele pe care le-au folosit, pentru a-și justifica fapta comisă. Participanții au avut posibilitatea de a-și fixa obiective corelative cu fosta activitate infracțională, care să conducă la evitarea comiterii de alte fapte penale și și-au construit propriile planuri de acțiune, prin utilizarea unor obiective al căror realism a fost evaluat, răspunzând la întrebări concrete privind planurile de viitor și prevenirea recidivei, construindu-și propriile planuri individuale de acțiune. Ei și-au stabilit informațiile pe care au avut nevoie să le obțină în cadrul sesiunii nr. 6 – „Piața”. S-a constatat faptul că beneficiarii au asimilat conceptele propuse în discuție, înțelegând sensul acestora și reușind a le transpune în situații particulare, adaptate la propria conduită și la propriii factori de risc. Aceștia au înregistrat progrese în procesul de consiliere, din punct de vedere al dezvoltării personale, consolidându-și abilitățile de problematizare, de reflectare la propriile situații de viață, în vederea gestionării pozitive a acestora, devenind mai receptivi și în ceea ce privește disponibilitatea soluționării problemelor cu care se vor confrunta pe viitor, astfel încât experiența condamnării lor să nu se mai repete, abilitățile dobândite având posibilitatea de a fi dezvoltate ulterior și valorificate în circumstanțe similare de viață. În

vederea soluționării problemelor cu care au apreciat că se vor confrunta ulterior liberării, membrilor grupului li s-a oferit posibilitatea parcurgerii modulelor opționale post-liberare, beneficiarii specificând că, urmare a absolvirii modului 1 al programului, se simt abilitați să-și soluționeze, în manieră individuală, problemele, dispunând și de resurse externe: sprijinul familiilor lor, deținerea unei calificări profesionale, unii dintre aceștia lucrând anterior.

Programul „Imaginea de sine, în raport cu experiența infracțională”

Beneficiarii au avut posibilitatea să-și construiască o imagine de sine adecvată, reală, în raport cu infracțiunea comisă. Ei și-au evaluat atitudinile privind experiența infracțională traversată, și-au explorat propria percepții privind imaginea de sine și a modului în care este afectată aceasta de comportamentul deviant, au inventariat pattern-urile cognitive și comportamentale disfuncționale și au identificat procesele asociate cu strategiile motivaționale pentru schimbare. Ca rezultat, a sporit capacitatea acestora de introspecție și auto-reflecție privind propriul sistem atitudinal și comportamental, au dobândit o conexiune inversă în ceea ce privește imaginea celorlalți cu privire la sine, pe care au prelucrat-o și integrat-o în propriul sistem perceptual, au stabilit o congruență între propria imagine de sine și percepția celorlalți și au achiziționat structuri cognitive integrative, abilități de relaționare și practice, cu utilitate în gestionarea conflictelor interioare și în inițierea/menținerea contactelor interpersonale funcționale.

Rezultatele investigării atitudinilor minorilor nedelinvenți din ciclul gimnazial

Jumătate dintre minorii care nu au comis infracțiuni consideră că în situații particulare, justificabile personal, oamenii pot escalada barierele legislative. Privitor la modalitatea de afirmare în societatea actuală, ei consideră, în proporție de 100%, că se poate atinge succesul doar adoptând o manieră civilizată de conduită. Relevarea atitudinii față de infracțiunile patrimoniale evidențiază că, în proporție de 61%, minorii nedelinvenți consideră că sustragerea unui bun este o conduită justificabilă și doar 39% sunt de părere că furtul este infracțiune. De o manieră similară, infracțiunile privitoare la regimul circulației rutiere sunt justificate de către minorii nedelinvenți, prin a fi considerate utile, în anumite cazuri (67%), iar un procentaj de 33% afirmă că această faptă reprezintă un act infracțional. Dimensiunea privitoare la lege și morală, operaționalizată prin opinia privitoare la o infracțiune gravă, precum este cea de viol, scoate în evidență atitudini ale minorilor nedelinvenți, care incriminează victima și îi atribuie responsabilitatea faptei (în proporție de 67%), doar 33% afirmând că agresorul poartă întreaga răspundere pentru conduita adoptată.

Rezultatele explorării percepției minorilor delincvenți din centrul de reeducare, prin comparație cu minorii nedelincvenți

Între răspunsurile minorilor delincvenți (care execută o măsură educativă privativă de libertate în centrul de reeducare) și cele ale minorilor care nu au comis infracțiuni nu există diferențe de percepție privitoare la încălcarea legii, în cazul în care aceasta se suprapune cu lezarea/beneficiul unor interese proprii, ambele categorii apreciind, în proporție de 50%, că acest lucru este justificabil. În ceea ce privește strategiile actuale de reușită, în timp ce minorii nedelincvenți consideră că pot avea succes doar adoptând un comportament civilizat, 16,7% dintre minorii delincvenți susțin că pot obține avantaje (materiale, de status social) prin orice mijloace. În timp ce 61% dintre minorii nedelincvenți cred că furtul este o acțiune justificabilă, în anumite situații, dintre minorii delincvenți aceeași opinie o are doar un procent de 36,7%, fapt care poate fi explicabil prin aceea că minorii care au comis infracțiuni în mod repetat (cunoscut fiind faptul că o măsură educativă privativă de libertate este aplicabilă doar acestei categorii de minori delincvenți) au avut ocazia să constate că infracțiunea nu este justificabilă (prin urmare implică repercusiuni juridice, pentru ei și familiile lor). În plus, aceasta ar mai putea fi justificat și ca urmare a ațiunilor educative, exercitate în centrul de reeducare, apt să contribuie la modificarea atitudinii acestora în sens favorabil normelor sociale. În timp ce 67% dintre minorii nedelincvenți consideră că a conduce un autoturism fără a deține actele legale în acest scop poate fi scuzabil, minorii cărora le-a fost aplicată o măsură educativă se raportează cu mai multă reținere privitor la acest aspect, doar 26,7% dintre aceștia acordând o pondere favorabilă. În ceea ce privește infracțiunile grave (prin toate formele de agresiune pe care le pot implica), constatăm că, spre deosebire de minorii nedelincvenți, în proporție mai redusă (30%), minorii delincvenți consideră că cel supus unui astfel de abuz poate purta răspunderea pentru situația căreia i-a căzut victimă – aspect care, ca și în cazul itemului referitor la infracțiunile patrimoniale, poate fi explicat prin aceleași considerente, anterior expuse. Urmare a aplicării testului statistic hi^2 , reies diferențe statistice între frecvențele observate și cele anticipate ale itemilor au fost identificate.

Rezultatele chestionării tinerilor deținuți în penitenciar

În ceea ce privește atitudinea față de încălcarea legii, doi dintre tinerii chestionați în penitenciar afirmă că, în vederea atingerii intereselor proprii, oamenii pot recurge la încălcarea legii, spre deosebire de restul (15) care se opun acestui fapt. Tinerii din penitenciar prezintă, aproape în

proporții egale, atitudini proinfracționale (41,2%), considerând că se pot afirma și promova social prin orice mijloace, un procent de 58,8% răspunzând că este obligatoriu să adopte un comportament civilizată și să respecte legea, dacă doresc să se bucure de avantaje în societate. Cât privește testarea atitudinii privitoare la anumite tipuri de infracțiuni (furt, conducere a unui autovehicul fără permis, viol), se distinge o particularitate specifică, în semnificativă parte, tinerilor deținuți în penitenciar. Astfel, aproape în unanimitate, aceștia angajează tehnici de neutralizare a responsabilității, considerând că recurgerea la comportamente infracționale este justificabilă, în funcție de contexte specifice date. În acest mod, opiniile care dezaprobă abordarea incapacitativă pot fi confirmate, constatându-se faptul că, urmare a parcurgerii unei perioade mai îndelungate de detenție (în aceleași forme de deținere ca și majorii), minorii și tinerii pot ajunge, contrar scopului educativ urmărit, să dezvolte atitudini favorabile actului infracțional, ca modalitate de organizare a propriei existențe.

Rezultatele investigației percepției deținuților

În cazul deținuților din Republica Moldova se observă o categorie distinctă de reacții, aceștia oferind răspunsurile după o perioadă mai îndelungată de gândire, față de aceeași categorie interviuată în penitenciarul românesc. Primii aduc în discuție afirmații potrivit cărora timpul petrecut în mediul penitenciar le-a prilejuit un profund proces de conștientizare a consecințelor faptei săvârșite, aspect ce vine în contradicție cu rezultatele care au reieșit în urma aplicării chestionarelor. Aceasta poate conduce la concluzia că, în cadrul unui interviu, această categorie de deținuți angajează răspunsuri dezirabile și tehnici de neutralizare a vinei. O dimensiune puțin diferită a percepției viitorului și a propriei prognoze comportamentale se constată din partea persoanelor chestionate în mediul penitenciar românesc. Astfel, mai mult de jumătate dintre acestea admit posibilitatea recidivei, în condițiile reiterării circumstanțelor favorabile producerii unui comportament infracțional, oferind răspunsuri cu mai multă sinceritate și promptitudine, iar argumentele sunt de ordin personal, făcând referire la factori de risc ce i-ar putea predispuce: consumul de substanțe adictive, cercul de prieteni, nevoile personale de ordin material, precum și forme de manifestare hedonistă a trebuințelor: dorința de distracție sau de consum. Un punct comun al celor două grupuri este că, în argumentarea conduitelor deviate, fac apel la instanțe superioare de neutralizare a vinei (precum aportul instituțiilor statului, care, indirect, predispuce persoanele la comiterea de infracțiuni, prin mecanismele sociale, precum și rolul presant de aducător de venituri și de asigurare a mijloacelor de trai necesare în supraviețuirea membrilor familiei și în special, a copiilor), planurile după liberare vizând apelul la sprijinul financiar și locativ al rudelor, precum și

dorința de a pleca într-o țară străină. De asemenea, în cazul ambelor grupuri se remarcă abilități prosociale insuficiente, neadaptare la regimul de detenție (concretizată în abateri disciplinare – în cazul a circa jumătate dintre deținuți), rezultatele conducând la nevoia educării sau dirijării acestora în direcția formării ca cetățeni în măsură să respecte normele legale după punerea lor în libertate. În plus, din elementele particulare ale multora dintre aceștia (cea mai mare parte), reies următorii indicatori de prognoză comportamentală: existența infraționalității latente sau a comiterii de alte infracțiuni în timpul minoratului (în special, fapte de furt), nefinalizarea studiilor sau lipsa totală a școlarizării, nedeținerea unei calificări profesionale, lipsa unor relații strânse, funcționale cu membrii familiei (acestea fiind carentate), neatingerea unui echilibru al structurării psihice și morale (apt să adopte decizii prosociale în funcție de consecințe).

Rezultatele interviurilor derulate cu educatorii din penitenciar

În scopul redefinirii setului axiologic și a reintegrării în societate a persoanelor private de libertate, educatorii din cele două penitenciare consideră că sunt importante identificarea și transpunerea în viață, a unor forme concret-practice și metode educaționale, orientate spre corectarea și reeducarea condamnaților, luarea de măsuri pentru îmbunătățirea educării atitudinilor favorabile muncii a condamnaților, prin organizarea evaluării calității lucrărilor efectuate, și respectarea regulilor de activitate, precum și luarea de măsuri active în scopul consolidării atitudinilor prosociale. În plus, apreciază utilă realizarea studierii individuale profunde a condamnaților, cu scopul de a monitoriza evoluția diferențiată a acestora în procesul corectării și reeducării, acordând o atenție sporită problemelor create în procesul de reeducare în rândul deținuților și motivarea acestora în vederea urmării studiilor generale și a parcurgerii cursurilor de calificare profesională. Luarea de măsuri pentru consolidarea legăturilor cu societatea și organizațiile civile, în scopul exercitării unei influențe pozitive asupra condamnaților, precum și analiza problemelor legate de perspectiva liberării condiționate a deținuților și întocmirea caracterizărilor acestora – sunt alte aspecte care preocupă personalul din instituțiile penitenciare. Acordarea de ajutor persoanelor liberate condiționat în identificarea unui loc de muncă, prin contactarea angajatorilor și monitorizarea ulterioară a situației acestora, prin colaborarea cu organele de poliție și angajatori este, de asemenea, un obiectiv important.

Capitolul III. Probațiunea ca instituție execuțional-penală și mecanism de control-reglaj social în rândul minorilor delincvenți față de care s-au dispus măsuri educative

Rezultatele secțiunii 3 de cercetare

Din prelucrarea datelor statistice, se poate observa creșterea progresivă a numărului de persoane, aflate în supravegherea sistemului, din anul 2001 până la un moment recent, evoluând de la 735 beneficiari – în 2001, la 20.446 – în 2013 și la 26.749 de supravegheri, (fără a include și restul activităților anterior precizate, în număr de 8270 – în 2014), cu un efectiv de 291 de consilieri de probațiune – în anul 2013 și 332 consilieri în activitate, în anul 2014. Se constată o discrepanță majoră între efectivul de personal și numărul de beneficiari.

Rezultatele activității sistemului de probațiune se pot evalua prin următorii *indicatori de eficiență/rezultat*:

Scăderea ratei de recidivă a persoanelor supravegheate

Din numărul total de 20.446 de supravegheri înregistrate în anul 2013, s-a finalizat cu succes un procent de 54,80%. Întrucât 21,88% reprezintă ieșiri cauzate de anulări, casări ale sentințelor inițiale, constatări ale lipsei de competență, reiese că un procentaj de doar 5,19% este reprezentat de revocări cauzate de încălcări de măsuri/obligații de supraveghere și 16,13% – de comitere de infracțiuni în termen de încercare. În anul 2014, se constată că a expirat cu succes un procentaj de 69,15% supravegheri, comiterea de noi infracțiuni în termenul de încercare fiind în proporție de 10,09%, încălcarea măsurilor și a obligațiilor – de 4,80%, din motive sistemice (anulări, casări, constatări ale lipsei de competență) ieșind un număr de 13,12%, iar din motive de deces – 4,15%.

Din analiza a 82 de dosare de probațiune, aflate în gestiunea autorului tezei, în Serviciul de Probațiune Cluj, în luna iulie 2015 (78 active, 4 închise), 90% dintre persoane s-au conformat, neîncalcând obligațiile și necomițând alte infracțiuni pe durata termenului de supraveghere, 4% dintre persoanele condamnate au încălcat obligațiile impuse de instanță, fiindu-le aplicate avertismente (dintre acestea – pentru o persoană a fost sesizată instanța de judecată), iar 4 persoane au comis alte infracțiuni pe durata termenului de supraveghere.

Studiul a 25 de dosare de supraveghere din cadrul serviciului de probațiune relevă evoluția nivelului riscului de comitere de noi infracțiuni, estimat la intrarea în evidențele sistemului și la ieșirea din acestea (potrivit celor 5 nivele de risc uzitate: 1) scăzut, 2) scăzut-mediu, 3) mediu, 4)

mediu-crescut, 5) crescut). Scăderea nivelului de risc, estimat cu ocazia evaluării inițiale a persoanei supravegheate, are loc în 14 dintre cazuri, iar în 10 dintre acestea se menține (important de subliniat este că se menține la un nivel moderat: 5 cazuri de grad mediu sau scăzut (alte 5 cazuri), fapt ce reprezintă un indiciu de reușită. Creșterea riscului (de la un nivel mediu la unul crescut) a fost identificată doar într-unul dintre dosarele analizate. Prin urmare, se poate reține ca indicator de analiză a eficienței activității probațiunii: *monitorizarea evoluției riscului de recidivă, în momentele periferice ale supravegherii* (intrare/ieșire din sistem).

Reducerea costurilor destinate executării pedepselor și diminuarea populației din unitățile penitenciare

În arealul autohton al unităților de deținere, în anul 2013, ponderea de recidivă a reprezentat 45,78% (înregistrată și în anul 2012). Administrația Națională a Penitenciarelor a alocat, în anul 2013, un buget de 1.005.747.000 lei, destinat celor 33.434 deținuți din penitenciare, costul anual aferent întreținerii unui deținut fiind de 30.082 lei, iar lunar de 2.507 lei. Aceste sume includ: cheltuieli de funcționare, încălzire, apă, carburant, hrană, medicamente, obiecte de inventar, reparații curente, materiale de întreținere, plata contribuției CASS, cheltuieli de personal. La data de 16.04.2013, Administrația Națională a Penitenciarelor înregistra un indice de ocupare penitenciară de 119% (prin raportare la criteriile prevăzute de Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/C/2010) și de 167% (conform standardelor Curții Europene a Drepturilor Omului). Comparativ cu situația din instituțiile de deținere, un calcul al cheltuielilor destinate activității de probațiune reflectă costuri mult mai reduse (31 de lei/lună per beneficiar al probațiunii). Pronunțarea hotărârilor penale cu sancțiuni noncustodiale conduce, corelativ, la scăderea numărului sentințelor cu măsuri privative.

Valorificarea potențialului socio-economic al infractorilor și contribuția la însănătoșirea morală a societății, pentru care sistemul de probațiune deține mecanisme, prin conținutul cu un bogat caracter educativ al sancțiunilor. Persoanele rămase în comunitate pot obține/menține un loc de muncă și plăti taxe/impozite, pot avea grijă de propriile familii și își pot îndeplini celelalte obligații financiare, prevenind pauperitatea și împovărarea economică a statului.

Recunoașterea și asumarea comiterii, de către minori, a propriilor infracțiuni

Analiza a 117 referate de evaluare, întocmite între anii 2009-2014 pentru minori, relevă faptul că 96 dintre aceștia își asumă integral fapta comisă, 17 minori – parțial, iar în cazul a 2

persoane nu s-a putut stabili asumarea, exigențele legislative și de conținut nepermițând inserarea unei astfel de mențiuni în cuprinsul referatului de evaluare, dacă nu a avut loc o întrevvedere cu minorul (2 referate fiind întocmite în astfel de condiții) și doar 2 minori nu-și atribuie infracțiunea, negând categoric săvârșirea acesteia.

Prin comparație, se constată că persoanele majore, aflate în supravegherea serviciului de probațiune (evaluate la data primei întrevvederi cu acestea din procesul de supraveghere), își asumă cu mai multă dificultate fapta comisă, odată ce au fost condamnați, iar sentința este definitivă, având tendința de a construi conjuncturi infracționale explicative care să-i plaseze favorabil în interacțiunea cu specialistul care îi ascultă (consilierul de probațiune). Studiarea acurată a sentinței penale (cu atât mai mult a dosarului penal) reprezintă o sursă de clarificare pentru consilierul de probațiune, care, cunoscând datele infracționale concrete, va dispune de strategii specifice de confruntare și clarificare a tehnicilor de neutralizare a vinei din partea persoanei condamnate. Studiul a 102 de dosare de probațiune din anii 2013 și 2014 relevă un procentaj de 63% de persoane condamnate majore care își atribuie integral responsabilitatea comiterii faptei, o proporție destul de însemnată (37%) fiind constituită din cei care își asumă doar parțial (21%) sau deloc (16%) răspunderea pentru infracțiunea săvârșită.

Percepția partenerilor comunitari privitoare la sistemul de probațiune

Din răspunsurile colaboratorilor, se disting opinii care apreciază un impact social major al activității probațiunii, acestea fiind argumentate prin succesul responsabilizării delincvenților, recuperarea persoanelor cu probleme de ordin social și comportamental și oferirea unei alternative pentru îmbunătățirea vieții lor. Răspunsurile privind impactul moderat al probațiunii fac referire la carențele sistemului de probațiune (personal insuficient, slabă vizibilitate) sau personale (necunoașterea aprofundată a domeniului probațiunii). Judecătorii și partenerii comunitari percep importanța activității de probațiune, apreciind ca puncte tari ale colaborării: promptitudinea, calitatea efectuării lucrărilor, dialogul eficient, interesul crescut în rezolvarea problemelor, atitudinea deschisă, disponibilitatea. Aceștia apreciază, în plus, că stimularea comunității locale în vederea implicării în reabilitarea socială a infractorilor s-ar putea realiza prin: informarea cu privire la exemplele concrete de rezultate pozitive ale probațiunii, evidențierea beneficiilor pe care le pot avea de pe urma implicării în astfel de activități, acționarea pe două nivele: 1) personal de probațiune suficient ca să întreprindă acțiuni de conștientizare la nivel public (mediatizare,

identificarea elementelor care intervin direct și sunt în contact cu sistemul), fiind necesară și 2) sustenabilitatea strategiilor publice (ex: politici sociale de prevenire a șomajului).

Percepția studenților privitoare la sistemul de probațiune

Cât privește percepția studenților din mediul universitar, din numărul total de 214 subiecți chestionați, doar un număr de 54 au știut să răspundă la întrebarea eliminatorie “Ce este probațiunea?” (20 dintre aceștia reacționând doar când s-a oferit alternativa sintagmei – “probation officer”. Dintre cei care cunosc, o persoană nu a restituit chestionarul, astfel că au fost prelucrate 53 chestionare. Domeniul este mai cunoscut în rândul studenților Facultății de Asistență Socială – 31 din 32, la cea de drept și psihologie – mai puțin (10 din 48, respectiv 22 din 106), la sociologie – 1 din 16 cunoaște, iar la pedagogie – niciunul dintre cei 12 studenți înscriși în anul în curs nu știe ce reprezintă și cu ce se ocupă acest sistem. Se constată că 81% dintre studenții chestionați nu știu, cel puțin cu aproximație, de când funcționează sistemul de probațiune în România, iar 61% nu au văzut vreodată un consilier de probațiune. De asemenea, 20 de studenți dintre cei 53 nu cunosc nicio atribuție specifică probațiunii, 41 dintre ei auzind tangențial la cursurile din facultate, accesând simultan mass-media sau alte surse, iar 33 de studenți nu știu de unde se pot documenta temeinic despre acest domeniu, dorind informații oficiale. 39 dintre răspunsurile studenților cataloghează munca de probațiune ca fiind complexă, 36 – captivantă, 28 – solicitantă, 15 – dificilă. Totuși, 41 de respondenți ar dori să devină consilieri de probațiune, 50 considerând activitatea ca fiind importantă (pentru că facilitează schimbarea, integrarea, optimizarea comportamentală a infractorilor, printr-o abordare multidisciplinară, prevenind recidiva). 9 studenți nu doresc să devină consilieri de probațiune, din motive de teamă, riscuri, salarizare nesatisfăcătoare. Studenții manifestă o mare preocupare față de acest domeniu, arătându-și dorința de a fi informați, de a organiza întâlniri pentru o cunoaștere mai aprofundată.

Percepția conducerii/personalului de probațiune privitoare la activitatea instituției

Din chestionarele administrate angajaților probațiunii rezultă că problemele pe care le-au resimțit mai acut consilierii, între anii 2010-2013, se referă la: supraaglomerarea și complexitatea de sarcini și cazuri, în raport cu lipsa de resurse umane (47 respondenți din 50), lipsa/insuficiența mijloacelor materiale/a serviciilor: de secretariat, corespondență scrisă/electronică/telefonică, întreținere și curățenie etc. (37), imaginea deficitară la nivel central, lipsa receptivității factorilor decidenți față de problemele sistemului, lipsa unei rețele comunitare viabile/funcționale (30), lipsa

drepturilor personalului, în raport cu alte categorii de personal din aparatul judiciar, poziționare dezavantajoasă, devalorizarea muncii de probațiune la nivel central, fapt ce a condus la demotivarea consilierilor (21). În anul 2014, pe lângă problemele anterioare, consilierii se confruntă cu cele organizatorice și legate de reformarea structurală a sistemului (câte 50 răspunsuri), lipsa regulamentelor de punere în aplicare a legilor specifice și lipsa pregătirii consilierilor pe noua legislație (câte 50). Pentru remedierea acestora, consilierii propun: alocarea stringentă de resurse (umane, bugetare), dezvoltarea instituțională pe compartimente de specialitate – (46), adoptarea regulamentelor practice și formarea personalului pe noua lege (44), motivarea/valorizarea consilierilor de probațiune, prin acordarea de drepturi, salarizare corespunzătoare atribuțiilor, responsabilităților (26), promovarea vizibilității/importanței profesiei la nivelul factorilor decizionali, adoptarea de politici instituționale de valorizare a probațiunii, responsabilizarea/mobilizarea partenerilor comunitari (19). 49 din cei 50 de consilieri apreciază o eficiență ridicată și medie a sistemului de probațiune, un singur răspuns arătând una scăzută, din considerentul volumului ridicat de muncă, în detrimentul calității profesionale. Printre cele mai importante argumente, legate de nivelul înalt de eficiență, se enumeră: protejarea comunității, responsabilizarea/reintegrarea infractorilor (18), nivelul scăzut de recidivă (14), reducerea costurilor la nivel bugetar (15), evitarea contagiunii penitenciare (5), gradul ridicat de satisfacție privind profesionalismul consilierilor din partea instanțelor/a beneficiarilor (15). Argumentele consilierilor privind eficiența medie și vizibilitatea redusă ale sistemului fac referire la impedimente, de natura celor enumerate anterior (probleme ale sistemului de probațiune). Consilierii de probațiune din România avansează o serie de recomandări privind promovarea sistemului de probațiune, care vor fi expuse în secțiunea finală, destinată formulării de concluzii și propuneri ulterioare de cercetare și de adoptare a măsurilor sociale și legislative în domeniu.

Din datele Direcției Naționale de Probațiune reiese că, în cel mai încărcat serviciu, în anul 2013, numărul mediu al dosarelor de supraveghere din responsabilitatea unui consilier de probațiune era de aproximativ 169 (caseload), fără a include activitatea de evaluare și restul atribuțiilor specifice.

Ministerul Justiției a preconizat, printr-un studiu de impact al intrării în vigoare a noilor coduri, dinamica activității și necesarul personalului de probațiune, cu toate acestea, numărul personalului este aproape același cu cel de dinaintea intrării în vigoare a noilor coduri, serviciile de probațiune neavând nici la momentul actual personal auxiliar (conducători auto, secretare etc.).

Capitolul IV. Finalitatea activității de probațiune. Rezultatele intervenției și ale cercetărilor întreprinse

Rezultatele secțiunii 4 de cercetare

Rezultatele studiului de caz 1

Participarea la program a oferit beneficiarului posibilitatea dobândirii și dezvoltării de abilități precum: comunicare, interacțiune cu alte persoane și lucrul în grup, analiza propriilor probleme și identificarea de strategii de rezolvare, analiza acțiunii prin prisma antecedentelor, înțelegerea modului în care gândurile și sentimentele influențează comportamentul, dezvoltarea abilităților specifice gândirii alternative, exersarea capacității de analiză a rezultatelor oricărei decizii și de reflectare asupra consecințelor, creșterea nivelului de înțelegere cu privire la propriii factori de risc, înțelegerea și utilizarea conceptului de ciclu al schimbării și identificarea stadiului în care se află, dezvoltarea abilității de a identifica modalități de temperare a nivelului stărilor tensionate, înțelegerea importanței stabilirii de obiective în procesul schimbării, analiza propriilor aptitudini sociale și identificarea unor strategii de dezvoltare a acestora, conștientizarea faptului că abilitățile de interacțiune socială și tipul de comportament stau la baza menținerii în sfera prosocialului, analiza propriilor perspective cu referire la comiterea de infracțiuni, dezvoltarea abilității de a analiza perspectivele unei victime, prin transpunerea ipotetică în situația acesteia, dezvoltarea capacității de analiză și sinteză și dezvoltarea abilităților de planificare de activități. Din punct de vedere al colaborării în grup, beneficiarul s-a remarcat prin inițiativă, conlucrare, deschiderea față de dialog și receptivitate. Pe parcursul tuturor sesiunilor programului, minorul a dat dovadă de interes față de temele dezbătute, s-a implicat constant și de cele mai multe ori, din proprie inițiativă, în activitățile propuse, oferind răspunsuri, sugestii, exprimându-și punctul de vedere, oferind suport celorlalți membri ai grupului și coordonând uneori exercițiile de grup, realizând de multe ori sinteze ale discuțiilor sau analize ale temelor abordate. Atitudinal, minorul a dat dovadă de receptare pozitivă a cunoștințelor noi, recunoscând utilitatea acestora, pentru sine, în procesul dezvoltării și menținerii unei conduite prosociale și consolidarea motivației pentru schimbare. Minorul a înregistrat progrese în procesul de asistență și consiliere prin participarea la programul de consiliere, și-a dezvoltat abilitățile de comunicare, de analiză și sinteză și de înțelegere a unor concepte, care transpuse în realitatea concretă vor avea rol în consolidarea și dezvoltarea unor abilități și adoptarea de atitudini pozitive.

Rezultatele studiilor de caz 2, 3 și 4

Minorii au reușit să-și însușească noțiuni și concepte corelate cu ideea de grup: comunicare, interacțiune, cooperare, stabilire de reguli, asociate cu situațiile problematice, analiza gânduri și sentimente, elemente ce se pot constitui în tipare infracționale, asimilarea conceptului de auto-control în contextul motivației pentru schimbare, acceptarea necesității modificării deprinderilor de interacțiune nefuncționale, înțelegerea faptului că fiecare persoană este responsabilă pentru viața personală, pentru a reuși să se mențină într-un stadiu al schimbării. Ei au participat activ la activitățile grupului, dovedind interes pentru acestea și dorind să transpună aspectele practice în propriile situații de viață. Ca urmare a programelor parcurse, minorii și-au soluționat problemele cu care au intrat la debutul programului de consiliere.

Predicția conduitei delincvente juvenile și prevenirea recidivei

Analiza eficienței măsurilor educative în sistemul de probațiune scoate în evidență faptul că managerii de caz se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește durata scurtă a măsurilor educative, fapt ce afectează scopul aplicării acestora. Un alt set de probleme întâmpinate este reprezentat de resursele individuale, familiale și comunitare insuficiente/ineficiente (pe lângă lipsa de personal din sistem, anterior amintită), fapt ce împiedică, de asemenea, atingerea dezideratelor sociale stabilite.

La finalul studiului, s-a realizat un tabel de **Prognoză a comportamentului infracțional juvenil**, de unde se poate deduce un profil estimativ al minorului predispus să comită infracțiuni: debut infracțional precoce (predelinvență), gen masculin, mediu rural și urban, deopotrivă (cu ușoare tendințe în cel urban), cu istoric/pattern infracțional repetitiv. Minorii sunt mai predispuși să comită în grup infracțiuni și în mare parte, fapte de furt. În ceea ce privește factorii individuali, se vor implica în săvârșirea de fapte penale mai mult minorii influențabili, irascibili, care consumă/practică substanțe/comportamente addictive, cu o atitudine negativă față de normele prosociale și o motivație redusă pentru a se comporta și a se schimba în acord cu acestea. Este mai probabil să comită infracțiuni minorii care au prieteni cu preocupări antisociale și cu un randament școlar scăzut, influențabili la modelele nefavorabile oferite de mass-media și anturaj. Imposibilitatea sau lipsa de supraveghere din partea părinților (din cauza neglijenței, a programului prelungit de lucru, a plecării la muncă în străinătate etc.), este aptă să determine conduite delincvente ale

copilului. Climatul familial problematic, asociat cu structura dezorganizată, cu antecedente penale ale membrilor, precum și nivelul socio-economic scăzut vor conduce și acestea la fuga de acasă a copiilor și la manifestări delincvente juvenile.

Concluzii generale ale studiului. Propuneri

În urma investigației sociologice întreprinse, poate fi apreciat caracterul complex al fenomenului delincvenței juvenile, sub raportul factorilor declanșatori ce marchează debutul devierilor atitudinal-valorice și comportamentale ale copiilor, problema reacției sociale, îndreptată față de aceștia, în vederea asigurării funcțiilor punitive și de reabilitare socială ale pedepsei, dar și sub aspectul performării cadrului legislativ și ale strategiilor de lucru în domeniu, în vederea profilaxiei și a combaterii problemei în cauză.

Privitor la interogațiile de cercetare și ipotezele de lucru propuse în lucrare, se pot deduce următoarele aspecte: sub influența nemijlocită a factorilor de risc, la care copiii sunt expuși, aceștia vor dezvolta cogniții proinfraționale, favorabile comiterii actelor de natură penală, amploarea comportamentelor adoptate fiind în directă legătură cu mecanismele de intervenție ale factorilor decidenți, precum și ale specialiștilor cu responsabilități în domeniu.

Se constată, așadar, că atât specificul climatului familial, dar și alți factori, precum: randamentul școlar scăzut, grupul de prieteni cu influențe nefavorabile, procese sociale de migrație, nivel economic și al condițiilor de locuit scăzut determină adoptarea de către copii a unor soluții de adaptare, începând de la abandonul spațiului familial și culminând cu angajarea în acte infraționale. Variabilele și factorii ce pot fi puși într-o relație directă cu problema adoptării comportamentelor deviate de către minori sunt constituiți de carența și disfuncționalitatea familiilor din care aceștia provin, lipsa de supraveghere și monitorizare din partea părinților, expunerea la influențele nefavorabile ale grupurilor de prieteni cu preocupări neconstructive, diversificarea ofertelor declanșatoare de situații de tip infrațional, antecedentele penale ale membrilor familiei, precum și tipul structurii familiale, precum și eșecul școlar, privitor la acest ultim aspect, consider util a fi de întreprins studii focusate, în vederea surprinderii raportului de cauzalitate.

În acest context, intervine problema formelor de protecție specială și inserție socială față de această categorie de minori, care se pot constitui în programe de prevenție primară sau de intervenție, de sprijin și protecție, în scopul atingerii standardelor și obiectivelor de performanță, în interesul superior al copilului.

Totodată, apreciem ca relevantă dimensiunea legislativă, privitoare la aspectele de factură juridică, psihosocială și de capacitate/abilitare a minorilor în vederea funcționării optime a acestora ca indivizi parte integrantă a comunității din care fac parte.

În acest sens, întrebarea care tot mai mult se conturează se referă la specificul metodelor corecționale a comportamentelor delincvente infantile, din punct de vedere al eficienței lor, sub raportul finalității către care acestea acced. Dezideratul către care factorii decizionali și de intervenție converg vizează reformarea sistemului sancționator în domeniul justiției juvenile, sub aspectul particularizării sale, în raport cu sancțiunile aplicabile majorilor.

Schimbările mediului organizațional intern și social extern determină cerințe variate asupra sistemului judiciar, în ansamblu și asupra instituției probațiunii, care este bine să fie prevăzute în avans. Nu este posibil să se anticipeze toate situațiile probabile și să se dezvolte structura, în așa fel încât să se țină cont de toate problemele, dar se pot prefigura câteva direcții de acțiune în funcție de nevoile prioritare identificate. Dinamica internă a instituției presupune dezvoltare/schimbare, pentru a-și realiza scopurile, aceasta ilustrându-se în: competența (abilitățile tehnice) și excelența managerială (abilități decizionale/strategice, ale resurselor umane, aptitudinea de a corela dimensiunile sociale, culturale, economico-politice ale managementului).

Indicarea limitelor rezultatelor obținute

Una dintre limitele cercetării este condiționată de imposibilitatea stabilirii aceluiași eșantion reprezentativ de minori delincvenți, încă din etapa prezentțială, care să poată fi evaluați ulterior, după dispunerea unei măsuri educative neprivative/privative de libertate, sub aspectul evoluției atitudinale referitoare la infracționalitate, ca urmare a intervenției instituționale, precum și dificultatea urmăririi aceluiași persoane, după expirarea măsurilor educative, pentru a se putea constata impactul și eficiența intervenției. Un indicator prin care această limită ar putea fi combătută este reprezentat de rata revenirilor în sistem, ca urmare a comiterii unei noi infracțiuni, a minorilor cu privire la care s-au derulat intervenții în vederea inserției sociale.

Din motive sistemice, loturile de subiecți din centrul de reeducare și din penitenciare au fost mici, nefiind posibil accesul la un număr mai mare de minri și tineri. Din acest considerent, numărul de subiecți din lotul de control, format din minori nedelincvenți, a trebuit adaptat la cifrele accesate.

Este știut faptul că, în medii artificiale (cum pot fi considerate cele de deținere), un impediment pentru cercetător este cel referitor la gradul de dezirabilitate în răspunsurile acordate de

către subiecți. Această limită s-a încercat a fi contracarată prin asigurarea caracterului de confidențialitate a răspunsurilor, prin explicarea faptului că răspunsurile oferite nu influențează, în niciun sens (pozitiv: facilitarea eliberării sau negativ: aplicarea unor sancțiuni disciplinare) condițiile de deținere ale subiecților.

Limite legate de prelucrarea datelor, putând fi realizate mai multe legături de corelație directă între factorii de risc identificați și conduita delincventă la minori. Acest aspect nu a interesat, însă, în mod deosebit, autorul lucrării, având în vedere numeroasele cercetări anterior desfășurate, care au evidențiat legături semnificative de cauzalitate între factorii de risc și comportamentul delincvent juvenil. Preocuparea majoră a constat în identificarea acestor factori, ilustrarea determinismului acestora de o manieră cantitativă (sub aspectul ponderii), dar și aprofundată, detaliată prin situații concrete (studii de caz), însă mai cu seamă – sublinierea oportunității politicilor penale reabilitative și restaurative în cazul minorilor, cu un accent semnificativ pe instituția execuțional-penală responsabilă de coordonarea măsurilor educative neprivative de libertate minorilor care au comis fapte penale și care răspund penal – serviciul de probațiune, pe latură aplicativă.

Bibliografie

Literatură științifică

- *** “Apex court to examine definition of juveniles in Juvenile Justice Act”, în *Businessline*, Kasturi and Sons Ltd, New Delhi, 4 februarie, 2013.
- *** *Alternative la detenție: munca în folosul comunității în România*, Editura Penal Reform International, București, 2002.
- Adler, Freda, Laufer, William, Mueller, Gerhard O., *Criminology*, 3rd. ed., McGraw-Hill, Boston, 1998.
- Alexiu, T.M., Anastasoaei, T., *Dezvoltare comunitară*, Editura Woldpress, Timișoara, 2001.
- Allen, Rob, Hough, Mike, “Community penalties, sentencers, the media and public opinion”, în Loraine Gelsthorpe, Rod Morgan, *Handbook of Probation*, Willan Publishing, Devon, 2007.
- Anciaux, Alain, *L’evaluation de la socialite*. Editeur De Boeck Universite, Bruxelles, 1994.
- Andrei, Petre, *Sociologie generală*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Andronache, Anatol, *Manual de curs – Justiția juvenilă*, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2014.
- Ang, Rebecca P., Goh, Dion H., “Authoritarian parenting style in Asian Societies: A clusteranalytic investigation.”, în *Contemporary Family Therapy*, 28(1), Springer Science+Business Media, Inc., March 2006, pp. 131-151.
- Ardeleanu, Dorina, *Pregătirea pentru liberare a deținuților*, “Soros-Moldova”, Chișinău, 2009.
- Ardeleanu, Dorina, *Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție*, Direcția Editorială a Institutului de Reforme Penale, Chișinău, 2009.
- Asendorpf, Jens B., Denissen, Jaap J.A., van Aken, Marcel A.G., “Inhibited and aggressive preschool children at 23 years of age: Personality and social transitions into adulthood”, în *Developmental Psychology*, vol. 44, nr. 4, American Psychological Association, 2008.
- Balahur, Doina, „Pluralismul socio-juridic și reglementarea probațiunii: standarde legislative universale și europene”, cap. I, în Ioan Durnescu, *Manualul consilierului de reintegrare socială și supraveghere*, Editura Themis, Craiova, 2001, pp. 15-17
- Banciu, Dan, “Evaluări sociologice și normative privind justiția penală pentru minori din România”, în *Sociologie Românească*, 9.4, 2011, pp. 18-30
- Banciu, Dan, “Minorul delincvent și justiția penală din România”, în *Revista Română de Sociologie*, Serie nouă, Anul XVIII, 2007, Nr. 3-4, Editura Academiei Române, pp. 291-301

- Banciu, Dan, Rădulescu, Sorin, *Evoluții ale delincvenței juvenile în România – cercetare și prevenire socială*, Editura Lumina Lex, București, 2002.
- Basiliade, George „Unele probleme ale cercetării și prevenirii delincvenței juvenile”, în *Studii cu privire la delincvența juvenilă*, Centrul de Cercetare pentru problemele tineretului, București, 1973.
- Baudouin, Jean-Marie, *Le juge des enfants. Punir ou protéger?*, ESF Editeur, 1990.
- Bears Augustyn, Megan, McGloin, Jean Marie, “The risk of informal socializing with peers: Considering gender differences across predatory delinquency and substance use”, în *Justice Quarterly*, nr. 30, 2013, pp. 117-143.
- Beddiar, Nadia, Les conditions de detention des mineurs en France, în *Revista Probation Junior*, 5.2, București, 2015, pp. 108-114
- Belpaire, Francois, *Intervenir auprès des jeunes inadaptés sociaux: approche systémique*, Editura Privat, Meridién, Toulouse, Québec, 1994.
- Bessette, Jean-Michel, *Sociologie du crime*, Presses Universitaires de France, Paris, 1982.
- Birch, Ann, *Psihologia dezvoltării*, Editura Tehnică, București, 2000.
- Boie, Eugen, “Studiu referitor la cunoștințele, atitudinile și practicile populației de vârstă școlară din județul Cluj cu privire la consumul de droguri și la consecințele acestuia”, în Pavel Abraham (coord.), *Repere științifice ale consumului de droguri în societatea românească*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2008, pp. 41-73
- Bolfa, Lorena-Elena, Popovici, Cornelia, “Violența manifestată de persoanele private de libertate”, în *Revista de Criminologie, Criminalistică și Penologie*, 1(2), 2013, pp. 122-154.
- Boncu, Ștefan, Ilin, Corina, Sulea, Coralia, *Manual de psihologie socială aplicată*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2007.
- Born, Michel, *Jeunes deviants ou delinquents juveniles?*, Editeur Pierre Mardaga, Bruxelles, 1987.
- Boudon, Raymond, *Texte sociologice alese*, Editura Humanitas, București, 1990.
- Braithwaite, John, “Setting standards for restorative justice”, în *British Journal of Criminology*, nr. 42, 2002, pp. 563-577.
- Brezeanu, Ortansa, *Repere de probațiune în dreptul comparat*. Ministerul Public, <http://www.mpublic.ro/jurisprudenta/publicatii/repere.pdf>
- Brunelle, Natacha, Leclerc, Danielle et al, „Relation entre les jeux virtuels de hasard et d’argent et certaines conduites deviantes chez des jeunes du Quebec. Crime et jeux de hasard”, în *Criminologie*, vol. 45, Nr. 2, Automne 2012, pp. 107-132.

- Bulgaru, Maria, *Asistența socială și justiția juvenilă: modalități de integrare și cooperare*, UNICEF Moldova, Chișinău, 2005.
- Butoi, Tudorel, *Tratat universitar de psihologie judiciară*, Editura Pinguin Book, București, 2006.
- Camdessus, B., *L'enfances violentes*, ESF Editeur, Paris, 1993.
- Canțer, Nicoleta, "Proiecții teoretice și praxiologice vizând profilul psihosocial al delincvenților minori", în Maria Bulgaru, *Asistența socială și justiția juvenilă: modalități de integrare și cooperare*, Universitatea de Stat, Chișinău, 2005, pp. 37-41.
- Canton, Rob, Hancock, David, *Dictionary of Probation and Offender Management*, Willan Publishing, Devon, 2007.
- Centrul de Resurse Juridice, studiul *Practici și norme privind sistemul de justiție juvenilă din România*, 2004.
- Chalvin, Dominique, *L'affirmation de soi. Connaissance du problem. Applications pratiques*, Editeur E.S.F.
- Chapuis, Robert, *L'alcool, un mode d'adaptation sociale?* Editura Logiques Sociales l'Harmattan, Paris, 1989.
- Cheung, Nicole W.T., Cheung, Yuet W., "Self-control, social factors, and delinquency: A test of the general theory of crime among adolescents in Hong Kong", *Journal of Youth & Adolescence*, nr. 37, Springer Science+Business Media Inc., 2008, pp. 412-430.
- Chiș, Ioan, „Raportul General privind activitatea administrației penitenciarelor în anul 1992”, în *Revista de știință penitenciară*, nr. 1-2, București, 1993, pp. 7-23.
- Ciobanu, Liliana, „Decodarea comportamentului nonverbal – element esențial în asistența socială a delincventului minor”, în Maria Bulgaru (coord.), *Asistența socială și justiția juvenilă: Modalități de integrare și cooperare*, Editura Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2005.
- Ciuchi, Oana, *Devianță și criminalitate într-o societate în tranziție*, Editura Lumen, Iași, 2011.
- Cocîrță, Alexandru, (coord.), *Justiția juvenilă în Estul și Sud-Estul Europei*, Unicef și Institutul de Reforme Penale, Chișinău, 2005.
- Cojocaru, Ștefan, Cojocaru, Daniela, *Managementul de caz în protecția copilului. Evaluarea serviciilor și practicilor din România*, Editura Polirom, Iași, 2008.
- Combessie, Philippe, *Sociologie de la prison*, Editions La Decouverte&Syros, Paris, 2001.
- Comșa, Mircea, *Stiluri de viață în România după 1989*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006.

- Constantinescu, Virgil, *Sociologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.
- Cosmovici, Andrei, Iacob, Luminita, *Psihologie școlară*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Coyle, Andrew, *Understanding prisons. Key issues in policy and practice*, Open University Press, England, 2005.
- Crișu, Constantin, *Codul ședinței de judecată*, vol. I, Editura Juris Argessis, Curtea de Argeș, 1999.
- Cuche, Denys, *Noțiunea de cultură în științele sociale*, Institutul European, Iași, 2003.
- Dâmboeanu, Cristina, “Deficiențe care caracterizează sistemul de protecție a copilului din România”, în *Revista Română de Sociologie*, 21.3/4, Institutul de Sociologie al Academiei Române, București, 2010, pp. 206-219.
- Dâmboeanu, Cristina, “Forme și particularități ale abuzului fizic săvârșit de părinți asupra copiilor”, în *Revista Română de Sociologie*, 20.5/6, Institutul de Sociologie al Academiei Române, București, 2009, pp. 427-443.
- Defoe, Ivy N., Farrington, David P., Loeber, “Disentangling the relationship between delinquency and hyperactivity, low achievement, depression, and low socioeconomic status: Analysis of Repeated Longitudinal Data” în *Journal of Criminal Justice*, nr. 41, 2013, pp. 100-107.
- Dolto, Françoise, *La cause des adolescents*, Editura Robert Laffont, Paris, 1988.
- Dranca, Maria, “Modificări aduse sistemului de probațiune prin intermediul legii 252/2013, în *Revista Probation Junior* 5.1, București, 2014, pp. 93-100.
- Durnescu, Ioan, Lewis, Sam, McNeill, Fergus et al, *Reducerea riscului de recidivă după închisoare*, Editura „Lumina Lex”, București, 2009, pp. 108-127.
- Durnescu, Ioan, *Probațiunea. Teorii, legislație și practică*, Editura Polirom, Iași, 2011.
- Duru-Bellat, Marie, Henriot-van Zanten, Agnes, *Sociologie de l'école*, cap. 9, Editura Armand Colin, Paris, 1992.
- Espelage, Dorothy L., Wasserman, Stanley, Fleisher, Mark, “Social networks and violent behaviour”, în Daniel J. Flannery, Alexander T. Vazsonyi, Irwin D. Waldman, *The Cambridge handbook of violent behavior and aggression*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp. 450-464.
- Făgăteanu, Nicoleta, “Factori și condiții care generează apariția comportamentelor delincvente în rândul minorilor. Studiu de caz: Minorii instituționalizați în Centrul de Reeducare de la Târgu Ocna”, în *Revista Probation Junior*, 5.1, București, 2014, pp. 42-58.
- Faucher, Leon, *De la reforme des prisons*, Paris, Ange, Libraire-Editeur, 1838.

- Faur, Eugenia Simina, disertație cu tema: *Eficiența măsurilor educative neprivative de libertate aplicate minorilor aflați în evidența Serviciului de Probațiune Cluj în anul 2014*, susținută în anul 2015, în cadrul Departamentului de Asistență Socială al Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea “Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
- Ferreol, Gilles, *Adolescenții și toxicomania*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Ferri, Enrico, *Principii de drept criminal*, Editura Revista Pozitivă Penală, București, 1940, p. 156.
- Florian, Gheorghe, *Fenomenologie penitenciară*, Editura Oscar Print, București, 2003.
- Florian, Gheorghe, *Psihologie penitenciară (studii, cercetări)*, Editura Oscar Print, București, 1996.
- Floru, R., *Stresul psihic*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974.
- Foucault, Michel, *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*, Ediția a II-a, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.
- Gabel, Marceline, “Maltratarea copiilor”, în *Revista Copiii de azi sunt părinții de mâine*, Nr. 6, aprilie, Timișoara, 2001, pp. 9-12.
- Gassin, Raymond, *Criminologie*, Editura a II-a, Dalloz, 1990.
- Gault-Sherman, Martha, “It’s a two-way street: The bidirectional relationship between parenting and delinquency”, în *Journal of Youth & Adolescence*, nr. 41, Springer Science+Business LLC, 2012, pp. 121-145.
- Gavriliuț Brustur, Gabriela, *Factori sociopsihologici explicativi și predictivi ai delincvenței juvenile și reinserției sociale*, teză de doctorat, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 2013.
- Gendreau, P., Goggin, C., „Les principes a la base des programmes correctionnels efficaces”, în *Forum – Recherche sur l’actualite correctionnelle*, Correctional Service of Canada, nr. 3, 1996, p. 38.
- Giddens, Anthony, *Sociologie*, editura All, București, 2007.
- Giles, Graham W., *Tranziții turbulente. Delincvență și justiție în România*, Editura Expert, București, 2002.
- Gilly, Michel, *Elev bun, elev slab*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, pp. 38-39
- Glăveanu, Simona Maria, *Competența parentală. Modele de conceptualizare și diagnoză*, Editura Universitară, București, 2012.
- Goffman, Erving, *Aziluri*, Editura Polirom, Iași, 2004.
- Goffman, Erving, *Viața cotidiană ca spectacol*, Editura Comunicare, București, 2007.

- Greco, Florentina, Rădulescu, Sorin, *Delincvența juvenilă în societatea contemporană. Studiu comparativ între Statele Unite și România*, Editura Lumina Lex, București, 2003.
- Guillou, Jacques, *Les jeunes sans domicile fixe et la rue*, L'Harmattan Editeur, Paris 1998.
- Iluț, Petru, *Abordarea calitativă a socioumanului*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Iluț, Petru, *Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie*, Editura Polirom, Iași, 2004.
- Institutul de Reforme Penale al Republicii Moldova.
- Institutul Național de Criminologie – *Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană (Analiză documentară)*, 2005.
- Janis, Irving L., *Victims of groupthink: a psychological study of foreign-policy decisions and fiascos*, Boston, Houghton, Mifflin, 1972.
- Jarovskih, A. (2004), „Semnificația infracționalității la minori”, în *Jurnalul Molodoy ucheniy* (Tineretul științific), Nr. 4, Rusia, pp. 838-840.
- Jidovu, Iuliana, „Educația și criminalitatea”, în *Revista de investigare a criminalității*, volumul 6/2, Editura Universul Juridic, București, 2013, pp. 32-37.
- Jidovu, Iuliana, „Educația și criminalitatea”, în *Revista de investigare a criminalității*, 6.2, 2013, pp. 32-37.
- Kinberg, Olof, *Problemes fondamentaux de la criminologie*, Editura Cujas, Paris, 1960.
- Kiyashko, D.A., „Justiția Juvenilă și perspectivele ei în Rusia”, *Jurnalul economico-juridic* nr. 1/2011, Rusia.
- Krogsrud Miley, K., O'Melia, M, DuBois, B. *Practica asistenței sociale*, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Krutov, Nikolai N., *Morali v deistvii (Morală în acțiune)*, Izdatelistvo politiceskoi literaturi, Editura literaturii politice, Moscova, 1977.
- Kurkó-Fabian, Andrea, *Delincvența juvenilă în România după 1989*, Editura Studia, Cluj-Napoca, 2006.
- Kyl, Jon, “A new definition of justice that includes the victim”, în *Corrections Today*, 59.2, aprilie, 1997, p. 24
- Lazăr, Florin, *Introducere în politici sociale comparate*, Editura Polirom, Iași, 2010.
- Leaute, Jacques, *Criminologie et science penitenciaire*, Paris, PUF, 1972.
- Lemire, Guy, *Anatomie de la prison*, PUM, Economica, Montreal, 1990.
- Lombroso, Cesare, *Omul delincent*, vol. 1, cap. III, Editura Măiastră, București, 1992.

- Losel, Friedrich, „Des programmes correctionnels efficaces: que nous revele la recherche empirique et que ne revele-t-elle pas?”, în *Forum – Recherche sur l’actualite correctionnelle*, vol. 8, nr. 3, 1996, revistă editată de Correctional Service of Canada, pp. 57-58.
- Mănoiu, Florica, Epureanu, Viorica, *Asistența socială în România*, Editura ALL, București, 1997.
- Mărginean, Ioan, *Tineretul deceniului unu. Provocările anilor '90*, Editura Expert, București, 1996.
- McGuire, James, „Definir les programmes correctionnelles”, în *Forum – Recherche sur l’actualite correctionnelle*, revistă editată de Correctional Service of Canada, 2/2000, p. 6
- McGuire, James, *Understanding psychology and crime. Perspectives on theory and action*, Open University Press, London, 2008.
- Vladimir Measișcev, „Probleme fundamentale ale psihologiei atitudinilor”, în *Psihologia în URSS*, Editura Științifică, București, 1983.
- Micle, Mihai Ioan, Săucan, Doina-Ștefana, Liiceanu, Aurora, „Dimensiuni psihosociale în recidiva minorilor delincventi”, în *Sociologie Românească*, 8.4, 2010.
- Miclea, Mircea, *Psihologie cognitivă. Modele teoretico-experimentale*, cap. 8, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Mihăilă, Maria Marinela, Copoeru, Ion, *Ghid pentru soluționarea dilemelor etice în serviciile de probațiune*, Ministerul Justiției, București, 2013.
- Mihăilescu, Ioan, “Factori de risc în evoluția mediului rural din România”, în *Revista de Sociologie Românească*, vol. III, nr. 4, Iarna, 2005, pp. 5-35
- Mincan, Ștefania-Alina, Tărău, Daniela, “Considerații privind conceptual de violență domestică”, în *Revista Pro Patria Lex*, 11.1, Editura Universul Juridic, București, 2013, pp. 104-108
- Minuchin, S., Montalvo B. et. al, *Families of the slums*, Basic Books, New York, 1969.
- Mitrofan, Nicolae, Zdrenghia, Voicu, Butoi, Tudorel, *Psihologie judiciară*, cap. 8, Casa de editură și presă “Șansa” S.R.L., București, 1994.
- Moore, Bryony, *Risc Assessment: a practitioner’s guide to predicting harmful behaviour*, Editura Whiting & Birch Ltd, London, 2006.
- Morgan, Rod, Newburn, Tim, “Youth justice”, în Loraine Gelsthorpe, Rod Morgan, *Handbook of probation*, Willan publishing, Devon, 2007, pp. 292-321.
- Muranyi, Daniel, *Factori predictivi ai recidivei infracționale*, teză de doctorat, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, București, 2012.

- Muraru, Laura-Giorgiana, “Atitudinea comunității față de persoanele care comit infracțiuni – element cheie în reintegrarea acestora în societate”, în *Revista Probation Junior*, 5.2, București, 2015, pp. 139-156.
- Mureșan Chira, Gabriel, (2008), *Conduite de risc în detenție. Fundamente teoretice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Naghi, Gabriel, “Considerații privind impactul migrației asupra criminalității”, în *Revista de Criminologie, Criminalistică și Penologie*, 1(2), 2014, pp. 71-77.
- Neamțu, Nicoleta, Fabian, Andreea, *Metode și tehnici de asistență socială a familiei*, Editura Word System, Cluj-Napoca, 2001.
- Neamțu, Nicoleta, *Managementul serviciilor de asistență socială*, Cap. 8, Editura Motiv, Cluj-Napoca, 2001.
- Negucioiu, A., Ciobanu, G., *Economie politică*, Catedra de Economie Politică, Cluj-Napoca, 1998.
- Newburn, Tim, *Criminology*, Willan Publishing, Devon, 2007.
- Nițu, Amalia, “Abuzul și neglijarea copiilor”, în *Revista de investigare a criminalității*, 7.1, Editura Universul Juridic, București, 2014, pp. 71-77.
- Oancea, Gabriel, *Probațiunea în România. Evaluări normative și sociologice*, Editura C.H. Beck, București, 2012.
- Ogien, Albert, *Sociologia devianței*, Iași, Editura Polirom, 2002.
- Oppenheim, A. N., *Questionnaire design and attitude measurement*, Editura Henemann Books on Sociology, London, 1969.
- Orford, Jim, *Psihologia comunității. Teorie și practică*, Editura Oscar Print, București, 1998.
- Parada Coelho, Helena, *Alternatives to custodial sanctions*, Heuni Publication Series, nr. 15 Helsinki, 1988, pp. 157-158.
- Parsons, Talcott, *The social System*, Routledge, London (reeditat), 1991.
- Pașca, Maria Dorina, *Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate*, Editura Ardealul, Cluj-Napoca, 2005.
- Pertli, V.A., “Esența instituției probațiunii în Franța, Marea Britanie și Suedia”, în *Jurnalul Juridic*, nr. 2/2011, Rusia.
- Pescaru, Maria, “Caracteristicile fenomenului delincvenței juvenile în societatea românească”, în *Revista de Sociologie*, Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu, anul IV, nr. 1, 2006, pp. 65-77.

- Pescaru, Maria, "Factori sociali determinanți în formarea comportamentului delicvent al tinerilor" în *Revista de Științe Politice* 30/31, 2011, pp. 205-216
- Pescaru, Maria, „Intervenția serviciilor de probațiune în socializarea delincvenților minori în România” în volumul *Colocviul Internațional de Științe Sociale „Acum-2007”* Brașov, Editura Universității din Brașov, 2007.
- Petcu, Mărioara, *Delincvența. Repere psihosociale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.
- Pistrinciuc, Vadim, „Servicii comunitare de prevenire a delincvenței juvenile în Republica Moldova”, în Maria Bulgaru *Asistența socială și justiția juvenilă: Modalități de integrare și cooperare*, UNICEF, Chișinău, 2005, pp. 127-133.
- Poledna, Sorina, (coord.), „Scopurile sancționării penale. Percepția judecătorilor asupra referatelor de evaluare și factorii decisivi care intervin în dispunerea pedepselor”, în *Probațiunea în România*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, pp. 83-111.
- Poledna, Sorina, Bujan, Liviu (coord.), *Comportamentul delincvent. Factori de risc și factori protectivi*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 2004.
- Pop, Luana, *Imagini instituționale ale tranziției*, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Popa, Sita, „Antrenament pentru autocontrolul furiei la delincvenții juvenili agresivi”, în *Sociologie Românească*, 8.3, 2010.
- Popescu, Livia, *Protecția socială în Uniunea Europeană*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004.
- Popescu-Neveanu, Paul, *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, București, 1978.
- Preda, Marian, *Riscuri și inechități sociale în România*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- Preda, Vasile, *Delincvența juvenilă (o abordare multidisciplinară)* Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998.
- Preda, Vasile, *Profilaxia delincvenței și reintegrarea socială*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
- Pullmann, Michael D., Ague, Starcia et al, „Definirea angajamentului în tratamentul abuzului de substanțe la adolescenți”, în *American Journal of Comunitary Psychology*, Seattle, Statele Unite ale Americii, WA 98102, 2013.
- Rădulescu, Sorin, “Abuzul exercitat în familie asupra minorilor”, în *Revista Română de Sociologie*, 20.5/6, Institutul de Sociologie al Academiei Române, București, 2009, pp. 409-426.

- Rădulescu, Sorin, Banciu, Dan, „Studiu evaluativ asupra programului experimental de justiție restaurativă din România”, în *Evaluarea sistemului de justiție restaurativă din România*, Editura Oscar Print, București, 2004.
- Rădulescu, Sorin, *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*, Editura Medicală, București, 1990.
- Rîbak, M.S., Haytjanov, A., „Particularități ale activității educative în resocializarea condamnaților” în *Revista Интеграция образования (Integrarea cunoștințelor)*, Secțiunea: Statul de drept. Științe juridice, nr. 1/2012, Rusia, pp. 62-66.
- Rokeach, Milton, “Long-range experimental modification of values, attitudes and behavior”, în *American Psychologist*, Vol. 26(5), May 1971, pp. 453-459.
- Rokeach, Milton, *Understanding human values, individual and societal*, The Free Press, New York, 1979.
- Rotari, Oxana, *Delincvența juvenilă: probleme actuale și căi de soluționare*, Editura ULIM, Chișinău, 2010.
- Rotariu, Traian, Iluț, Petru, (coord.), *Sociologie*, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca, 1996.
- Roth, Maria, (coord), *Asistarea copiilor care au suferit traume*, UBB, Cluj-Napoca, 2006.
- Roth-Szamoskozi, M., Kurko-Fabian, A., Andrei (Șargarovschi), O., apărut în volumul electronic rezultat ca urmare a desfășurării celui de-al Doilea Simpozion Internațional de Delincvență Juvenilă și a Primei Conferințe Europene în Aplicarea Programelor privind Măsurile Legale pentru Minori, ce au avut loc în perioada 28 noiembrie - 2 decembrie, 2006, la Cordoba-Sevilia.
- Rowan, Carl T., “Marshall’s definition of justice”, în *The sun*, Tribune Publishing Company LLC, Baltimore, 18 iulie, 1997.
- Rudica, Tiberiu, *Părinții în fața conduitelor greșite ale copilului*, EDP, București, 1984.
- Rughiniș, Cosima, *Explicația sociologică*, Editura Polirom, Iași, 2007.
- Saklofske, Donald H., Eysenck, Sybil B.G., *Individual Differences in Children and Adolescents*, Editura Transaction Publishers, New-Jersey, 1998.
- Sandu, Dumitru (coord.), *Practica dezvoltării comunitare*, Editura Polirom, Iași, 2007.
- Sandu, Dumitru, *Sociologia tranziției (valori și tipuri sociale în România)*, București, Editura Staff, 1996.
- Sandu, Maria, “Violența familială – factor de risc în delincvența juvenilă” în *Revista de cercetare și intervenție socială*, vol. 23, decembrie 2008, Editura Lumen, Iași.

- Sayadan, S.G., “Instituția termenelor de încercare în legislația actuală internațională”, *Jurnalul Știință și Cunoaștere*, Universitatea Federală de Sud, Rostov-pe-Don, Rusia, martie, 2012
- Schiaucu, Valentin, Canton, Rob (coord.), *Manual de probațiune*, Editura Euro Standard, București, 2008.
- Schruijer, Sandra G.L., *Norm violation, Attribution and Attitudes in Intergroup Relations*, Tilburg University Press, Le Tilburg, The Netherlands, 1990.
- Severin, Alina-Maria, “Factori implicați în apariția comportamentului delinvent. Studiu de caz asupra tinerilor cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani, beneficiari ai Serviciului de Probațiune Sibiu”, în *Revista Probation Junior*, 5.1, București, 2014.
- Shaghidulina, J.V., “Probațiunea ca alternativă la tipurile de pedepse penale privative de libertate în SUA”, *Jurnalul Fan-Nauka*, nr. 9/2012, Rusia.
- Sherif, M., Taub, D., Hovland, C.I., „Assimilation and contrast effects of anchoring stimuli on judgements”, în *Journal of experimental psychology*, nr. 55, 1958.
- Sherif, Muzafer, *The psychology of social norms*, Harper & Row, New York, 1966.
- Shoemaker, Donald J., *Juvenile delinquency*, Rowman&Littlefield Publishers, Inc., USA, 2009.
- Siegel, Larry J., Welsh, Brandon, *Juvenile delinquency*, University of Massachusetts, Lowell, Northeastern University, The Core, 2011.
- Sima, Costin D., Cace, Sorin, (coord.), (2003), *Strada, între fascinație și servitute*, Echosoc, Fundația pentru recuperare, integrare și promovare socială, UNICEF, București.
- Sînzianu, Simona, *Fuga de acasă a adolescenților. Evaluări, implicații, atitudini*, Editura Lumen, Iași, 2006.
- Stănculescu, Elisabeta, *Sociologia educației familiale*, Editura Polirom, Iași, 2002.
- Șargarovschi, Oxana, *Determinanți atitudinali și comportamentali ai delincvenței juvenile* (lucrare de licență) și *Valorizarea climatului familial la copiii străzii* (disertație – masterat “Bunăstarea copilului și a familiei. Politici și servicii sociale”), Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, specializarea Asistență Socială, UBB Cluj.
- Ștefan, Bruno, “Limbajul carceral”, în *Revista Probation Junior*, 5.2, București, 2015, pp. 157-171.
- Ștefan, Bruno, *Minorii în detenție*, lucrare de diplomă, susținută la Universitatea București, 1993.
- Steinberg, Laurence, „Dezvoltarea cognitivă și afectivă în adolescență”, în *Trends in Cognitive Sciences*, Volume 9, Issue 2, februarie 2005, pp. 69-74.
- Szabo, A., *Perspective ale dezvoltării instituției probațiunii în România – raport de cercetare*, Editura Universității din București, 2009.

- Tăriceanu, Elena Alina, *Prostituția: politici și practici*, Editura Polirom, Iași, 2014.
- Țesliuk, Vladimir, *Nujdaetsea v osobom rejime vospitania... (Necesită un regim special de reeducare...)*, Editura Cartea moldovenească, Chișinău, 1990.
- Trepanier, Jean, “Restorative justice: A question of legitimacy”, în *Restorative Justice for Juveniles. Potentialities, Risks and Problems*, International Conference Leuven, Leuven University Press, Belgium, 1998, pp. 55-73.
- Tudor, Gabriela, „Despre eficiența noilor măsuri de protecție a copilului în România”, în Revista “*Protecția Socială a Copilului*”, anul I, nr. 4, 1999, pp. 183-184.
- Turianu, Corneliu, *Răspunderea juridică pentru faptele penale săvârșite de minori*, Editura Continent XXI, București, 1995.
- Uribe Patino, F.J., Acosta Avila, M.T., „Les sens de la justice: etude exploratoire”, în Luminița Mihaela Iacob, Dorina Sălăvăstru (coord.), *Psihologia socială și noua Europă*, Editura Polirom, Iași, 2003, pp. 264-278
- Uznadze, Dimitri, *Psihologia atitudinii*, Casa de Editură “Piter”, Sankt-Petersburg, 2001.
- van Meerbeeck, Philippe, *Les annees folles de l'adolescence*, Editura De Boeck-Wesmael, Bruxelles, 1990.
- Vlad, Cristina, Lucrare de disertație pentru promovarea în grad profesional, cu titlul *Importanța serviciului de probațiune în punerea în executare a măsurilor neprivative de libertate conform prevederilor Legii nr. 286/2009 privind Codul penal*.
- Vlăsceanu, Lazăr (coord.), *Sociologie*, Editura Polirom, Iași, 2011.
- Vlasova, T.A., Plevzner, M.S., *Despre copiii cu abateri în dezvoltare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
- Voicu, Adriana-Camelia, Dascălu, Nicoleta, “Copilul – victimă a agresiunii și violenței”, în *Revista de investigare a criminalității*, 7.2, Editura Universul Juridic, București, 2014, pp. 33-42.
- Voinea, Maria, Dumitrescu, Florin, *Psihosociologie judiciară*, Editura Sylvi, București, 1999.
- Voinea, Maria, *Sociologia familiei*, Universitatea București, 1993.
- Walgrave, Lode, *Restorative justice for juveniles*, Leuven University Press, 1998.
- Weir, Peter A., “Some juvenile killers deserve adult justice”, în *Denver Post*, 20 noiembrie, 2013.
- Williams, Peter R., *Family problems*, Oxford University Press, 1989.
- Yanchenko, Pavel, “Analiză sociologică a infraționalității juvenile, ca formă de manifestare a delincvenței juvenile: aspecte regionale”, în *Jurnalul Actualitatea Universității Pedagogice de Stat din Rusia*, nr. 133/2012.

Yarmotz, E.N., *Perspectivile introducerii instituției probațiunii în Republica Belarusi – Raport de conferință*, Biblioteca electronică a Universității de Stat, Facultatea de Drept, Belarus, 2010.

Zavalic, Antonia-Luiza, „Impactul peer-grup-ului în adoptarea de către minori a conduitelor deviante și/sau delincvente”, în *Revista Probation Junior*, 5.1, București, 2014, pp. 59-74.

Zoon, Ina, *La periferia societății. Rromii și serviciile publice în România*, Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Cluj-Napoca, 2001, p. 69-72.

Resurse juridice (legislație și rapoarte)

Anuarul statistic al României – anii 2006-2008.

Raport național ANA privind situația drogurilor, anul 2014.

Raport statistic al Direcției Naționale de Probațiune, transmis serviciilor de probațiune prin adresa nr. 2/106564 din 06.02.2014, o parte dintre date fiind regăsite și pe site-ul Ministerului Justiției – www.just.ro.

Raport statistic al Direcției Naționale de Probațiune, transmis serviciilor de probațiune prin adresa nr. 2/81122 din 17.03.2015, o parte dintre date fiind regăsite și pe site-ul Ministerului Justiției – www.just.ro.

Recomandarea nr. 19/1999 a Consiliului Europei privind medierea în materie penală.

Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

Codul Civil al României.

Codul de Procedură Penală al României din 1969.

Legea nr. 135/2010 privind Noul Cod de Procedură Penală al României.

Codul Penal al Republicii Moldova.

Codul Penal al României din 1969.

Decret nr. 218 din 12 iulie 1977 privind unele măsuri tranzitorii referitoare la sancționarea și reeducarea prin muncă a unor persoane care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală.

Legea 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei, republicată în anul 2012.

Legea cu privire la probațiune nr. 8–XVI din data de 14.02.2008 a Republicii Moldova.

Legea nr. 123/2006 privind statutul personalului de probațiune.

Legea nr. 134/2007 cu privire la mediere în Republica Moldova.

Legea nr. 15/1968 privind Codul penal, republicată în Monitorul Oficial al României nr. 65 din 16 aprilie 1997, cu modificările și completările ulterioare, abrogată la data intrării în vigoare

(01.02.2014) a Legii nr. 286/2009 privind Codul Penal al României, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.

Legea nr. 23/1969 privind executarea pedepselor.

Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, precum și unele măsuri suplimentare.

Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune.

Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Legea nr. 257/2013 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, *Secțiunea 3¹ - Protecția copilului cu părinți plecați la muncă în străinătate*, art. 97¹ și 97².

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.

Legea nr. 47/2006 privind sistemul național de asistență socială.

Hotărârea 827/2010 privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune în Republica Moldova.

Noul Cod Penal al României.

Organizația Human Rights Watch, *Prison Conditions in Romania*, Helsinki, 1992.

Minighid de utilizare a Modelului de Excelență Românesc (MER) – Ministerul Justiției, precum și Rapoartele de Autoevaluare, realizate conform MER, pe anii 2004, 2005, 2006.

Resurse online (webografie)

<http://89.32.46.17/documents/10180/2256331/Bilant+ANP+2013+Rom.pdf/16418a7b-9258-4f2d-9320-1baea7a7f61f> - Site-ul Administrației Naționale a Penitenciarelor - Raport de activitate pentru anul 2013.

<http://anp.gov.ro/raport-de-activitate-anual>

<http://cep-probation.org/is-a-european-juvenile-justice-system-possible/> - Confederația Europeană de Probațiune – “Este posibil un sistem european de justiție juvenilă?”

<http://cep-probation.org/seminar-in-rome-on-juvenile-probation/> - Seminar Roma – “Probațiunea juvenilă”

<http://cep-probation.org/the-complex-world-of-statistics-in-probation/> - Confederația Europeană de Probațiune (CEP) – studiul “Lumea complexă a statisticilor din probațiune”.

<http://e-juridic.manager.ro/articole/pregatire-a-magistratilor-in-domeniul-drepturilor-omului-respectiv-al-justitiei-pentru-minori-7000.html>

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32008L0052>

http://justice.belgium.be/fr/themes_et_dossiers/maisons_de_justice/

<http://mediere.gov.md/ro/content/primul-forum-national-domeniul-medierii-republica-moldova>

http://mvd.gov.kz/portal/page/portal/CriminalExecutive/kuis_pages/kuis_structure/kuis_management_penal_inspection/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B5

<http://news.meta.ua/archive/05.09.14/cluster:38352779-Vmesto-ugolovno-ispolnitelnoi-inspektsii-budet-sluzhba-probatsii/>

<http://newsarmenia.ru/politics/20140226/43020229.html>

<http://ombudsman-vrn.ru/index.php/2013-03-21-13-40-29/vzaimodeistvie-s-gosudarstvennimi-organami/343-perspektivy-sozdaniya-sluzhby-probatsii-v-rossii>

http://penal-reform-azerbaijan.org/news/azerbajdzhan_edinstvennyj_chlen_se_gde_net_sluzhby_probacii/2010-05-16-51

<http://pravo.ru/news/view/54138/>

<http://racurs.ua/news/16669-v-ukraine-net-ni-kadrov-ni-metodik-dlya-slujby-probicii-pravozaschitniki>

<http://sud.ua/newspaper/2013/05/20/49817-slyzhba-probatsii-novoe--khorosho-zabitoe-staroe>

<http://timpolis.ro/arhiva/articol-pedepse-cu-suspendare-cu-marja-de-eroare-de-10-21009.html>

http://total.kz/society/2013/03/28/rossiyskiy_ekspert_probaciya_osu/

<http://vof.kg/?p=13284>

<http://www.adilet.gov.kz/ru/node/8643>

<http://www.apsg.eu/content/programul-%E2%80%9Ereducerea-riscului-de-recidiv%C4%83-dup%C4%83-%C3%AEnchisoare%E2%80%9D> – Asociația Psihologilor Gorjeni.

<http://www.aysor.am/ru/news/2014/02/26/artur-baghdasaryan/748413>

<http://www.cdep.ro/proiecte/2002/100/50/8/pl158.pdf> - Camera deputaților - Proiecte legislative.

<http://www.cmediere.ro/>

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20 4 .pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%204.pdf) – Măsuri de justiție prietenoase pentru copii.

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20 4 .pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20child-friendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%204.pdf)

<http://www.copii.ro/activitate/institutii-la-nivel-local/atributii-dgaspc/>

<http://www.copii.ro/activitate/institutii-la-nivel-local/atributii-spas/>

<http://www.createsolutions.org/unicef/index.html> - UNICEF - alternative la detenție .

http://www.criminologie.ro/INC/Lang/Romana/Study/justitie_juvenila_romana.pdf - Practici și norme privind sistemul de justiție juvenilă din România.

http://www.dreptonline.ro/stiri/detalii_stire.php?id_stire=3271

<http://www.infolegal.ro/adunarea-general-a-organizatiei-europene-de-probatiune-din-anul-2016-organizata-in-romania/2013/10/09/>

<http://www.inform.kz/eng/article/2545853>

<http://www.ipjj.org/resources/database/>

<http://www.juridice.ro/220003/planul-de-masuri-al-ministerului-justitiei-pentru-intrarea-in-vigoare-a-noilor-coduri.html>

http://www.just.ro/concursprobatiune_04062013/tabid/2537/Default.aspx

<http://www.just.ro/Sectiuni/Direc%C5%A3ii/Direc%C5%A3iadeProba%C5%A3iune/datestatisticeprobatiune/tabid/2466/Default.aspx>

<http://www.just.ro/Sectiuni/Direc%C5%A3ii/Direc%C5%A3iadeProba%C5%A3iune/datestatisticeprobatiune/tabid/2466/Default.aspx> - date statistice Direcția Națională de Probățiune.

http://www.just.ro/Sectiuni/PrimaPagina_MeniuDreapta/Justitiepentruminori/tabid/426/Default.aspx - raport efectuat la final de program, derulat prin proiectul PHARE RO03/IB/JH/09 „*Sprijin pentru îmbunătățirea justiției pentru minori în România*”.

<http://www.luju.ro/institutii/min-justitiei/norvegia-investeste-in-serviciul-de-probatiune-din-romania-mj-a-lansat-un-proiect-pentru-dezvoltarea-capacitatii-sistemului-de-probatiune-finantat-printr-un-grant-de-1-64-milioane-euro-acor>

<http://www.luju.ro/institutii/min-justitiei/norvegia-investeste-in-serviciul-de-probatiune-din-romania-mj-a-lansat-un-proiect-pentru-dezvoltarea-capacitatii-sistemului-de-probatiune-finantat-printr-un-grant-de-1-64-milioane-euro-acordat-de-norvegia-iuliana-carbunaru-sefa-directiei-de-probatiune-va->

<http://www.mediafax.ro/social/care-este-costul-lunar-pentru-un-detinut-intr-un-penitenciar-romanesc-10897868> - Mediafax.

<http://www.mediafax.ro/social/fonpc-salile-pentru-audierea-minorilor-o-normalitate-ministerul-justitiei-a-renuntat-sa-creeze-instante-specializate-12430434>

<http://www.mvd.gov.by/main.aspx?guid=38783>

<http://www.oijj.org/en/ijjo-international-conference>

<http://www.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/11/Childrens-rights-training-manual-Final%20ADHR.pdf>

http://www.penalreform.ro/mfc/documente/experienta_internationala/Experienta%20europeana/JUSTITIA%20JUVENILA%20SI%20DELICVENTA%20JUVENILA%20IN%20EUROPA%20CENTRALA%20.pdf – Justiția și delincvența juvenilă în Europa Centrală.

http://www.penalreform.ro/mfc/documente/experienta_internationala/Experienta%20europeana/DELICVENTA%20JUVENILA%20SI%20JUSTITIA%20JUVENILA%20IN%20EUROPA.pdf
– Experiența europeană: delincvența juvenilă și justiția juvenilă în Europa.

http://www.penalreform.ro/mfc/documente/experienta_internationala/Experienta%20europeana/DELICVENTA%20JUVENILA%20SI%20JUSTITIA%20JUVENILA%20IN%20EUROPA.pdf
– Experiența europeană: delincvența juvenilă și justiția juvenilă.

<http://www.reporterntv.ro/stire/statistici-ingrijitoare-aproape-jumatate-dintre-detinutii-aflati-in-inchisori-se-intorc-in-penitenciare-dupa-ce-sunt-eliberati>

<http://www.rsf.uni-greifswald.de/duenkel/forschung/forschungsprojekte/jugendstrafrechtssysteme-2006-2012.html> - Ernst-Moritz-Arndt Universitatea din Greifswald drept și Științe politice, Catedra de Criminologie, prof.dr.jur. Frieder Dunkel.

<http://www.trend.az/azerbaijan/society/1949109.html>

<http://www.unicef.org/tdad/unicefprijjtrainingmanualintro.pdf>

<http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/196/articles/3676/public/31-76.pdf>

<http://ysu.am/news/ru/Probation-principles-were-presented-at-YSU>

https://e-justice.europa.eu/content_mediation-62-ro.do - Justiția în Europa – Medierea.

https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-ro-ro.do?member=1

https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_the_child-257-ro.do?clang=ro – Justiția în Europa – Drepturile copiilor .

<https://www.privesc.eu/Arhiva/55103/Deschiderea-forumului-national-in-domeniul-medierii-din-Republica-Moldova>

